

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Veronika Křížová

**Rozvod podle § 24a ZR ve srovnání se zahraniční právní
úpravou**

Diplomová práce

Olomouc 2011

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Rozvod podle § 24a ZR ve srovnání se zahraniční právní úpravou vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

Ve Velkém Meziříčí dne 14. února 2011

.....

Já, níže podepsaná Veronika Křížová, autorka diplomové práce na téma „Rozvod podle § 24a ZR ve srovnání se zahraniční právní úpravou“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 121/2000 Sb. správci

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích v informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, kterou je Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

Poděkování:

Děkuji vedoucí diplomové práce paní JUDr. Lence Westphalové, Ph.D. za vedení a cenné rady při psaní diplomové práce a za čas, který mi věnovala při konzultacích. Děkuji také panu JUDr. et Mgr. Janu Hurdíkovi, soudci Okresního soudu v Třebíči, a Advokátní kanceláři Mgr. Hany Sklenářové za pomoc a přínosné rady pro zpracování této práce.

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	7
ÚVOD	8
1. HISTORICKÝ VÝVOJ ROZVODU MANŽELSTVÍ	10
1.1. Rozvod manželství v českých zemích	10
2. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ROZVODU MANŽELSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE	14
2.1. Důvod rozvodu a příčiny rozvratu manželství	14
2.2. Varianty rozvodu a jejich vzájemné vztahy	18
3. ROZVOD PODLE § 24a ZOR (SMLUVENÝ ROZVOD)	20
3.1. Základní vymezení rozvodu manželství	20
3.2. Předpoklady pro smluvený rozvod manželství	23
3.3. Smlouvy předkládané manžely podle § 24a odst. 1 písm. a) ZOR	25
3.4. Dohoda o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu	33
3.5. Řízení o rozvod manželství	34
4. ROZVOD MANŽELSTVÍ S NEZLETILÝMI DĚTMI	37
5. CHARAKTERISTIKA ROZVODU MANŽELSTVÍ V ANGLII A WALESU	41
5.1. Přehled historického vývoje rozvodu manželství	41
5.2. Platná právní úprava	43
5.2.1. Důvod rozvodu manželství	44
5.3. Rozvod se souhlasem druhého manžela	45
5.3.1. Dvouleté odloučené soužití manželů	45
5.3.2. Odloučený způsob života	46
5.3.3. Souhlas odpůrce	47
5.3.4. Zvláštní ochrana žalovaného	48
5.4. Rozvodové řízení	49
5.4.1. Rozvod bez obhajoby odpůrce	49
5.4.2. Rozvod s obhajobou odpůrce	51
5.5. Úprava práv a povinností rodičů k nezletilým dětem	52
5.6. Nároky uplatňované při rozvodu manželství	53
6. KOMPARACE PRÁVNÍCH ÚPRAV ROZVODU SE SOUHLASEM DRUHÉHO MANŽELA V ČR A ANGLII A WALESU	56

ZÁVĚR	61
RESUMÉ A SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV.....	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	67
PŘÍLOHY	73
Příloha č. 1 - Tabulky a grafy týkající se rozvodu manželství	

Seznam použitých zkratek

ABGB	Algemeines Bürgerliches Gesetzbuch
ZOR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
SJM	Společné jmění manželů
ČR	Česká republika
MCA 1973	Matrimonial Causes Act 1973, ve znění pozdějších předpisů
FPR 1991	Family Proceedings Rules 1991, ve znění pozdějších předpisů
CA 1989	Children Act 1989, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Rodinné právo je právní odvětví, které se dotýká každého z nás. Právní instituty manželství, rodina a rozvod se objevují již v římském právu a spolu s vývojem společnosti prošly řadou změn. Oproti římskému právu současný právní řád nevyžaduje tak přísně formalizované způsoby pro uzavření a ukončení manželství, přesto však je nutné určité postupy při rozvodu manželství dodržovat. Manželství v současné době již nepředstavuje „nerozbitnou pevnost“, jejíž existenci lze jen těžko ukončit. Jedním z dostupných prostředků umožňující zánik manželství je právě rozvod.

Rozvod manželství podle ustanovení § 24a ZOR představuje dle mého názoru nejlepší variantu jak důstojně ukončit nevyhovující soužití v manželství. Tento druh rozvodu bývá označován jako smluvený nebo nesporný rozvod, kdy obě strany s rozvodem manželství souhlasí a zároveň vypořádají své majetkové vztahy, upraví si mezi sebou práva a povinnosti společného bydlení, případnou vyživovací povinnost a eventuálně i otázky výchovy a výživy nezletilých dětí.

Problematika rozvodu je pro mě velice zajímavá především proto, že jde o běžnou událost, která se vyskytla nebo hrozí ve většině rodin a se kterou se často setkávám při své praxi v advokátní kanceláři. Nárůstu rozvodovosti přispívá ve značné míře skutečnost, že společnost již sňatek nepovažuje za významný nebo posvátný vztah. Příčiny rozvodu jsou nejrůznější, avšak často bývají zastřeny pod pojmem „rozdílnost povah, názorů a zájmů“, neboť strany nechtějí z různých důvodů uvádět pravou příčinu rozvodu (např. domácí násilí, nevěra, alkoholismus).¹

Ve své diplomové práci si kladu za cíl zaměřit se na problematiku smluveného rozvodu, vymezit a detailně rozebrat podmínky, které musí být splněny, aby manželství mohlo být rozvedeno. Nejprve bych chtěla vypracovat nástin historického vývoje rozvodu manželství až po současnou platnou právní úpravu. Následně zamýšlím stručně charakterizovat ostatní varianty rozvodu včetně důvodu rozvodu a příčin rozvratu manželství. Největší část své práce orientuji čistě na rozvod podle § 24a ZOR a jeho podmínky. Vymezení české právní úpravy rozvodu manželství zakončím přiblížením rozvodového řízení a rozvodu manželství s nezletilými dětmi.

V další části své diplomové práce obdobným způsobem popíši rozvod manželství podle anglického a waleského práva. Právní úpravu rozvodového práva těchto zemí

¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2000, s. 5 – 6.

jsem si vybrala záměrně, neboť dostupnost informací o rozvodu manželství v Anglii a Walesu se v české bibliografii a odborných časopisech vůbec neobjevuje nebo je nedostačující pro získání uceleného přehledu o tamním rozvodovém právu. Ve zpracování této právní úpravy s orientací na rozvod se souhlasem druhého manžela spatřuji hlavní přínos své diplomové práce. Z důvodu omezeného rozsahu mi již nezbude prostor se zaměřit na právní úpravu rozvodového práva ve Skotsku a v Irsku. Na závěr této práce bych chtěla pomocí komparativní metody provést srovnání české právní úpravy rozvodu s právní úpravou rozvodu v Anglii a Walesu a poukázat na jejich odlišnosti. Na základě získaných poznatků se pokusím navrhnout přínosné změny pro naši právní úpravu rozvodu manželství.

Pro ucelení přehledu o rozvodové problematice je třeba graficky znázornit počty rozvodů manželství a míru rozvodovosti v České republice a v Anglii a Walesu pomocí grafů a tabulek, které budou součástí přílohy této diplomové práce.

Cílem mé diplomové práce je srozumitelně přiblížit problematiku rozvodu manželství podle § 24a ZOR nejen osobám znalým práva, ale i širšímu okruhu veřejnosti. Sama si kladu za úkol porozumět této problematice ze všech možných hledisek, na základě kterých budu schopna najít adekvátní a nejlepší řešení pro rozvádějící se manžele.

Přestože nespokojená manželství lze ukončit pouze rozvodem, nelze mít vzato, že se jedná vždy o stejné případy. Každý rozvod manželství není identický případ, který lze slučovat s jiným.

Tato diplomová práce byla zpracována k datu 10. ledna 2011.

1. Historický vývoj rozvodu manželství

„Právní úprava institutů rodinného práva je zásadním odvětvím každého právního řádu. To platilo nejen v minulosti, ale je tomu tak i v současnosti. Právní normy upravující základní instituty rodinného práva se dotýkají každého jedince po celý jeho život.“²

V této úvodní kapitole pojednávající o historickém vývoji rozvodu manželství v českých zemích přibližují nejdůležitější změny zasahující rozvod manželství od kanonického práva až po současnost. Mým záměrem je poskytnout ucelený přehled o změnách a vývoji rozvodu manželství na našem území.

1.1. Rozvod manželství v českých zemích

K nejstarším a nevlivnějším právním úpravám vyskytlých se v českých zemích patřilo kanonické právo. Pod vlivem kanonického práva byla tridentským koncilem v roce 1563 prohlášena nerozlučitelnost a svátost manželství za nevyvratitelné dogma. Katolická církev na jedné straně neporušila své prohlášení o nerozlučitelnosti manželství, ale na druhé straně umožňovala jeho zánik prohlášením manželství za neplatné nebo smrtí jednoho z manželů. Tímto způsobem docílila toho, že uzavřené platné manželství vlastně nikdy nevzniklo, neboť bylo od počátku neplatné.³

Církevní právo jako platné právo upravovalo otázky rodinného práva, v podstatě až do 1. ledna 1950. Manželství vznikalo v podobě sňatku slavnostním přivolením před církví s vyslovením fráze „co bůh spojil, člověk nerozlučuj“.⁴ Církevní soudům byla svěřena pravomoc rozhodovat manželské spory až do roku 1783, kdy jim manželský patent vydaný Josefem II. (pod č. 117 sbírky zákonů soudních) tuto výsadu odebral a přivolil rozhodovat o otázkách manželského práva civilním soudům.⁵

Nově přijatý Obecný občanský zákoník (ABGB) v roce 1811 zachoval církevní dogma o nerozlučitelnosti a svátosti manželství i přes silící vývoj společenských vztahů v buržoazní společnosti.⁶ „V důsledku toho katolíci, oproti nekatolíkům,

² THÖNDEL, Alexandr. Rodinné právo – římskoprávní regulae a jejich odraz v současném právu. *Právník*, 2009, č. 7. s. 724.

³ RADVANOVÁ, Senta. *Manželství a rodina v ČSSR*. Praha: Orbis, 1964, s. 80 – 82.

⁴ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 124.

⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. XXI.

⁶ RADVANOVÁ, Senta. *Manželství a rodina v ČSSR*. Praha: Orbis, 1964, s. 80 – 82.

u nichž byla rozluka povolena, mohli požádat pouze o rozvod manželství od stolu a lože, kdy nedocházelo k zániku manželství, ale k odloučení manželů, kteří nadále spolu nemuseli žít. U Židů byla důvodem rozluky vůle manžela, cizoložství manželky či vzájemná dohoda. Evangelíci se nemohli rozloučit vzájemnou dohodou, ale jen z určitých důvodů, kterými byly: cizoložství, odsouzení do žaláře na 5 let a více, zlomyslné opuštění manžela, úklady o jeho život, zlé nakládání či nepřekonatelný odpor“.⁷

Zásadní průlom v úpravě vzniku a zániku manželství přinesla až novela č. 320/1919 Sb. známá též jako „rozlukový zákon“ nebo „manželská novela“. Tato novela považovala manželství za občanskoprávní smlouvu.⁸ „Dále zavedla fakultativní civilní manželství (tj. možnost podle vlastního rozhodnutí uzavřít manželství buď církevní, nebo občanskou formou) a hlavně upravila rozvod manželství od stolu a lože a rozluku manželství. Rozvod od stolu a lože na rozdíl od rozluky neznamenal zánik manželství, umožňoval pouze, aby manželé mohli žít odděleně.“⁹ Důvody pro rozluku manželství již byly v podstatě stejné pro všechny osoby bez ohledu na jejich vyznání.

Národní shromáždění přijalo dne 7. prosince 1949 zákon o právu rodinném, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1950. Vlivem totalitní moci došlo k vyjmutí rodinného práva od občanského práva do legislativně samostatné právní úpravy, aby byl vyzdvižen socialistický charakter rodinných vztahů.¹⁰

Zákon o právu rodinném upustil od úpravy rozvodu od stolu a lože a rozluky manželství¹¹ a umožnil, aby soud rozhodl o rozvodu na žádost jednoho z manželů z důvodu hlubokého a trvalého rozvratu manželství. Soud se u zrušení manželství rozvodem musel zabývat otázkou viny na rozvratu manželství, neboť bez souhlasu

⁷ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 283 – 284.

⁸ VESELÁ, Renata. Vznik Československé republiky a novelizace rodinného práva. In *Dny práva – 2008 – Days of Law 2008*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 534 – 535.

⁹ RADVANOVÁ, Senta. *Manželství a rodina v ČSSR*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1964, s. 82 – 83.

¹⁰ Samostatná právní úprava rodinněprávních a občanskoprávních vztahů se zachovala až do dnes. Výraznou změnu přinese přijetí návrhu nového občanského zákoníku, který se inspiruje evropskými právními tradicemi a odvrací se od marxisticko-leninské koncepce právního systému. V návrhu občanského zákoníku je rodinné právo začleněno do části druhé. *Návrh nového občanského zákoníku* [online]. Česká advokátní komora [cit 10. září 2010]. Dostupné na <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2964>>.

¹¹ V předchozích právních úpravách byl paralelně upraven rozvod a rozluka manželství. „Rozvod bylo opatření menšího rozsahu, kdežto rozluka znamenala trvalé a dokonalé zrušení manželského svazku.“ KOČÍ, František. *Rozvod a rozluka*. Praha: A. Hubínek, 1942. s. 19. V zákoně o právu rodinném dřívější institut označovaný jako rozluka byl nahrazen i se všemi právními následky pojmem rozvod. RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 60.

druhého (nevinného) manžela nemohlo dojít k jeho platnému zrušení. Další povinností soudu bylo vyslovit vinu ve výroku rozsudku o rozvodu, ale pokud o to oba manželé požádali, mohl soud od této povinnosti upustit. Výrok o vině byl klíčový v případě přiznání výživného pro rozvedeného manžela pro dobu po rozvodu.¹²

Výrazná ochrana nevinného manžela, který rozvod nezavinil, vyvolala velkou vlnu rozprav, jejichž výsledkem bylo přijetí zákonného opatření Předsednictva národního shromáždění č. 61/1955 Sb., o změně předpisů o rozvodu. Od účinnosti výše uvedeného předpisu mohlo být manželství soudem ve výjimečných případech zrušeno i bez souhlasu druhého manžela, a to za předpokladu, že manželé spolu po dlouhou dobu nežili a povolení rozvodu vyžadoval závažný společenský zájem.¹³ Cílem novely bylo snížit počet tzv. mrtvých manželství, která již neplnila svůj společenský účel. Byl-li podán návrh na rozvod manželství, z něhož se narodily nezletilé děti, soud takovýto návrh zamítnul, pokud to bylo v rozporu se zájmem těchto dětí. V tomto případě hovoříme o dalším důvodu pro zamítnutí návrhu na rozvod manželství.¹⁴

V současné době jsou otázky týkající se manželství a rozvodu upraveny zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Zákon o rodině byl vydán v důsledku přijetí nové ústavy známé jako socialistická ústava. Velkou změnu přinesl objektivizaci rozvodového důvodu, upuštěním od ochrany nevinného manžela a od zjišťování viny na rozvodu. Zjištěnou příčinu rozvratu manželství soud měl pouze povinnost uvést v odůvodnění.¹⁵ „Shodně s předcházejícím zákonem o právu rodinném upravoval ve svém původním znění pouze obligatorní civilní sňatek. Úprava majetkových vztahů mezi manželi byla přeřazena do občanského zákoníku. Dosavadní zákonné majetkové společenství se přeměnilo na bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Občanský zákoník vedle bezpodílového spoluvlastnictví manželů odděleně upravoval společné užívání bytu manželi a společné užívání pozemku manželi.“¹⁶

¹² RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 60.

¹³ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 61.

¹⁴ více § 30 a násl. zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ve znění zákona č. 61/1955 Sb., účinném ke dni 1. 1. 1956. Manželství nemohlo být zrušeno rozvodem, bylo-li by to v rozporu se zájmem dětí.

¹⁵ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 61.

¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. XXIV.

V této socialistické právní úpravě se ve spojitosti s rozvodem manželství objevují dva pojmy, které musíme rozlišovat. Jedná se o rozvod a rozvrat manželství. „Rozvod manželství je právním prostředkem zrušení manželství za života manželů. Rozvrat manželství můžeme definovat jako určitý stav vztahů manželů - je to širší společenský jev, který především v souvislosti s rozvodem nabývá i zásadní právní význam. Počet rozvodů, jenž soudy vysloví za určitá období (např. za jeden rok) jsou jen počtem rozvrácených zrušených manželství, úplný obraz o počtu rozvrácených manželství však nedávají.“¹⁷

Nabytím 1. července 1973 účinnosti novely občanského soudního řádu provedené zákonem č. 49/1973 Sb., již rozvodovému řízení obligatorně nepředchází řízení o smíření manželů. Řízení o rozvod manželství se zahajuje přímo podáním návrhu na rozvod jedním z manželů. Před zahájením řízení i v jeho průběhu se soud pokouší o smíření manželů.¹⁸

Přijetí zákona č. 91/1998 Sb., jenž obsahuje úpravu nesporného (smluveného) rozvodu s podmínkou splnění taxativně stanovených předpokladů, bylo pro moji diplomovou práci stěžejní. V případě rozvodu manželství s nezletilými dětmi bylo řízení o úpravě práv a povinností k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu odděleno od řízení o rozvodu manželství do samostatného řízení a teprve nabytím právní moci rozhodnutí o úpravě práv a povinností k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu vydaném soudem péče o nezletilé lze rozhodnout o rozvodu manželství.¹⁹

V souvislosti s dlouho očekávanou novelou občanského zákoníku můžeme předpokládat rekodifikaci soukromého práva v podobě jednoho uceleného kodexu. Díky této rekodifikaci se rodinné právo stane opět po šedesáti letech součástí občanského zákoníku.²⁰

¹⁷ RADVANOVÁ, Senta. *Manželství a rodina v ČSSR*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1964, s. 91 – 92.

¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 69.

¹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. Nad návrhem rodinněprávní novely občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 1996, č. 2, s. 45.

²⁰ Rekodifikace občanského zákoníku naváže na ABGB a tehdy nepřijatý vládní návrh československého občanského zákoníku z roku 1937, „jež oba vycházely z existence právního dualismu a konstruovaly zákoník jako obecný zákoník občanský, jako základní kodex soukromého práva.“ *Návrh nového občanského zákoníku* [online]. Česká advokátní komora [cit 10. září 2010]. Dostupné na <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2964>>.

2. Obecná charakteristika rozvodu manželství v České republice

Velmi využívaným institutem rodinného práva umožňující zánik manželství za života manželů je rozvod manželství. Aktuální platnou právní úpravu rozvodu manželství nalezneme v hlavě páté § 24a a násl. zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění. V současné době je rozvod chápán jako legitimní řešení sporu mezi manželi. Manželství můžeme vymezit jako právní vztah, k němuž se váží práva a povinnosti každého z manželů, které ve většině případů zanikají společně se zánikem manželství. Při rozvodu manželství zaniká vzájemná vyživovací povinnost mezi manželi, společné jmění manželů, společný nájem, práva a povinnosti uvedené v § 18 – 20 ZOR a mnoho dalších práv a povinností. Ve spojitosti s tím, kromě velkého počtu návrhu na rozvod manželství dopadajících na soud, přibývá soudům práce a další problémy týkající se nezletilých dětí a úpravy styku s dětmi před a po rozvodu, vyživovací povinnosti k dětem a mezi manželi a vypořádání společného jmění manželů.

2.1. Důvod rozvodu a příčiny rozvratu manželství

Za účinnosti rozlukového zákona (zákon č. 320/1919 Sb.) bylo stanoveno taxativně devět důvodů pro rozloučení manželství, zatímco obecný občanský zákoník uváděl výčet důvodů pro rozvod manželství pouze demonstrativně. Podat rozlukovou žalobu se dalo z důvodu uvedených v § 13 rozlukového zákona, kterými bylo např. cizoložství manžela; právoplatné odsouzení manžela do žaláře nejméně na tři léta nebo na dobu kratší, avšak pro trestný čin vyšlý z pohnutek, nebo spáchaný za okolností svědčících o zvrhlé povaze; ukládání druhého manžela o manželův život nebo zdraví; vedl-li druhý manžel zhýralý život; nastal-li tak hluboký rozvrat manželství, že na manželích nelze spravedlivě požadovat, aby setrvali v manželském společenství. V posledním případě rozluku nebylo možno vyslovit k žalobě manžela, který byl rozvratem převážně vinen.

„Zákon o právu rodinném (zákon č. 265/1949 Sb. s účinností od 1. 1. 1950) již nepřevzal rozlišení rozvodu od stolu a lože a rozluky jako jediný důvod právního ukončení manželství (v nové terminologii rozvodu) stanovil existenci trvalého

a hlubokého rozvratu, který nastal z důležitých důvodů (§ 30 odst. 1 zákona č. 265/1949 Sb).“²¹

Účinností zákona o rodině (zákon č. 94/1963 Sb.) byl stanoven pouze jediný důvod rozvodu manželství, kterým je trvání tzv. kvalifikovaného rozvratu. Podstata kvalifikovaného rozvratu je vysvětlena v § 24 odst. 1 ZOR. V současném platném znění soud bere v úvahu příčiny rozvratu manželství. V původním znění šlo o kvalifikovaný rozvrat vztahů mezi manželi. „Smyslem této změny byla skutečnost, že v dřívější úpravě soud zkoumal, zda manželství plní či neplní svůj „společenský účel“. Byl tím zdůrazněn zájem společnosti na zachování manželství, neboť ustanovení § 23 odst. 2 ZOR, zrušené s účinností od 1. 8. 1998, obsahovalo tezi, že lehkomyšlný poměr k manželství je v rozporu se zájmem společnosti.“²² Přímo zákon ale i další prameny trvaly na tom, aby zrušení manželství rozvodem bylo především v zájmu celé společnosti.

Oproti tomu nová právní úprava nezastává zájem společnosti na rozvodu manželství a považuje tuto záležitost za soukromou věc manželů. „V otázkách rozvratu manželství rozlišuje, zda je třeba rozvrat manželství prokázat, či zda se rozvrat presumuje. Za určitých podmínek i přes prokázanou existenci rozvratu soud přesto žalobu o rozvod zamítne, neboť druhá strana prokáže existenci tzv. tvrdostní klauzule.“²³

Kvalifikovaným rozvratem manželství se rozumí hluboké a trvale rozvrácené manželství, že nelze očekávat obnovení manželského soužití. Rozvrat manželství je stav, jenž je objektivně společností vnímatelný navenek, svědčící o rozpadu oboustranného vztahu mezi manželi. U kvalifikovaného rozvratu manželství je třeba zkoumat nejen příčiny rozvratu, ale také intenzitu rozvratu a jeho délku. Pokud intenzita rozvratu je vysoká tzn., že manželé se již nezvládnou společně dohodnout na základních činnostech nezbytných k společnému soužití, jejich oboustranné chování k sobě je za hranicemi určitých morálních pravidel a míra porušení základních pravidel a zásad vyplývajících ze zákona o rodině je neúnosná, je evidentní, že vztahy mezi manželi jsou vážně a hluboce rozvráceny a manželství již nemůže plnit svůj účel. Trvalost rozvratu manželství nelze shledávat jen v určitém

²¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 68.

²² HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 69.

²³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s. 119.

časovém úseku, který uplynul předtím, než byl podán návrh na rozvod, ale je nutné přihlídnout i k charakteru příčin a rozsahu jejich následků. Jde-li o rozvrat manželských vztahů, jenž je neodčinitelný a nenapravitelný, má se za to, že jde o rozvrat hluboký a trvalý a nelze předpokládat obnovení manželského soužití.²⁴

Soud také přihlíží ke skutečnosti, zda manželé spolu žijí či nežijí. Tím se má zato, zda manželé spolu udržují osobní vztah a majetkově spolu hospodaří (finančně se oba podílejí na úhradě nákladů, mají zájem a starost jeden o druhého, věnují se společným aktivitám...)²⁵

Vedle důvodu rozvodu manželství musíme rozlišovat příčiny rozvratu manželství. Rozvrat manželství pokaždé nastane z důvodu působení určitých příčin. Příčin rozvratu manželství je ve skutečnosti velké množství. Některé se objevují již na samotném začátku manželství uzavřením sňatku po krátké známosti, kdy oba manželé neměli dostatek času, aby navzájem poznali své charakterové vlastnosti, vzájemné názory na výchovu dětí a financování společných nákladů, způsob trávení volného času, vazby na rodinu a příbuzné druhého manžela. Dalším rizikovým faktorem může být věkový rozdíl mezi snoubenci o 15 a více let, nízký věk snoubenců (žena méně než 18 let, muž méně než 20 let) nebo snoubenci uzavírají první manželství ve věku od 35 let výše.²⁶

V návrzích na rozvod manželství a při rozvodovém řízení již strany uvádí obecné příčiny doporučené buď od svých známých, kamarádů či rodinných příslušníků, kteří s rozvodem mají určité zkušenosti nebo zastírají jiný důvod rozpadu jejich manželství. Mezi nejčastěji uváděné příčiny rozvratu manželství patří „rozdílnost povah, názorů a zájmů“ (až 65 % rozvodů), nevěra manžela, alkoholismus (převážně u mužů) a v menší míře neshody v sexuálním životě.

Pro srovnání v knize s názvem Rozvody, rozchody a zánik partnerství autorka označila za příčiny rozvratu manželství: „porušování manželských povinností, které zákon o rodině v ustanovení § 18 definuje jako povinnost manželů žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti

²⁴ ANTALOVÁ Tatiana, Kdy a jak rozvod?. *Rodinné právo*, 1999, č. 7, s. 8.

²⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 69.

²⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Sňatek a paragrafy*. Praha: Computer pres, 2000, s. 2 – 3.

a vytvářet zdravé rodinné prostředí při zachování stejných práv a povinností pro oba manžele.²⁷

Kromě výše zmíněných příčin rozvratu manželství lze vymezit i další příčiny mající vliv na rozpad manželství, které mohou být subjektivní i objektivní povahy. V praxi je nutné posuzovat každou z příčin rozvratu manželství individuálně pro daný konkrétní případ. Neboť skutečnost, jež může způsobit u jednoho z manželských párů rozvrat manželství, že nelze očekávat obnovení manželského soužití, u jiného manželství nemusí vůbec narušit jejich vzájemné soužití. Příkladem může být neplodnost jednoho z manželů nebo vysoký věkový rozdíl, kdy tyto skutečnosti způsobí rozvrat některých manželství a u jiných manželství absolutně nenaruší jejich vzájemné vztahy.²⁸

Otázkou je do jaké míry a v jakém rozsahu lze spatřovat rozvrat manželství v příčinách, které uvádí jeden z manželů na základě svého silného subjektivního tvrzení. Existují případy, kdy manželka se chce rozvést z důvodu alkoholismu svého manžela, který vypije maximálně skleničku vína nebo piva při setkání s přáteli nebo z důvodu, že manžel se vrací až pozdě večer domů, ale ve skutečnosti jeho večerní příchody spočívají v náročnosti a vyčerpání jeho velmi dobře placeného zaměstnání.²⁹

Je důležité si uvědomit, že zpravidla jakýkoli rozvrat manželství zasahuje nejen do práv a povinností uložených manželům ZOR, ale i do jejich osobního postavení. Záleží jen na každém z manželů, zda v některé z daných příčin shledává objektivní rozpad manželství a zda z toho důvodu podá k soudu návrh na rozvod manželství. Soud je jediný kompetentní orgán příslušný posoudit rozvrat manželství - je-li manželství trvale a hluboce rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití (§ 24 ZOR). Existence rozvratu manželství musí být soudem vždy prokázána, avšak příčiny rozvratu manželství v případě nesporného rozvodu podle § 24a ZOR soud nemusí zjišťovat vůbec nebo k nim v jiných případech pouze přihlíží.

²⁷ DVOŘÁKOVÁ ZÁVADSKÁ, Jana, FRANCOVÁ, Marie. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI a. s., 2008, s. 4.

²⁸ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 62.

²⁹ ANTALOVÁ Tatiana, *Kdy a jak rozvod?*. *Rodinné právo*, 1999, č. 7, s. 7 - 8.

2.2. Varianty rozvodu a jejich vzájemné vztahy

„Ustanovení § 24 odst. 1 ZOR je považováno za základní úpravu zrušení manželství za života obou manželů. Nová ustanovení § 24a a § 24b, které začlenila do zákona o rodině velká novela č. 91/1998 Sb., nepřinášejí pluralitu rozvodových důvodů, ale obsahují pouze další dvě varianty rozvodu zejména z hlediska dokazování rozvratu (§ 24a) a do jisté míry příčin rozvratu (§ 24b).“³⁰

Naše platná právní úprava rozlišuje tři varianty rozvodů:

- základní úpravu rozvodu manželství (sporný rozvod),
- rozvod s tvrdostní klauzulí (ztížený rozvod),
- tzv. nesporný (smluvený) rozvod.³¹

Všechny tři varianty rozvodů způsobují zánik manželství na základě pravomocného rozhodnutí věcně a místně příslušného soudu. V případě, že rozvádějící se manželé mají nezletilé děti, nelze manželství rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu vydané soudem péče o nezletilé (§ 25 ZOR).

U základní úpravy rozvodu manželství soud může na návrh některého z manželů manželství rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití; bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství (§ 24 odst. 1 ZOR). „Při této formě rozvodu soud v průběhu řízení nezjišťuje osobní zavinění toho kterého manžela, ale pouze bere v úvahu příčiny, které k rozvratu manželských vztahů vedly, zda jsou tyto vztahy natolik rozvráceny, že již neexistuje možnost dalšího plnění účelu a funkce manželství. Soud již nemá zákonem stanovenou povinnost zjišťovat příčiny, které k rozvratu manželství vedly a své výsledky zjištění uvádět v odůvodnění rozhodnutí. Soud současně zjistí postoj obou manželů k dalšímu trvání manželství. Pro rozhodnutí o rozvodu manželství se tedy vyžaduje kvalifikovaný rozvrat manželských vztahů, který je dán jeho intenzitou a trváním. Rozvrat manželských vztahů musí být neodčinitelný a nenapravitelný a mezi rozvratem vztahu mezi manželi a nemožnosti obnovení manželského soužití musí být příčinná souvislost.“³² U sporného rozvodu nemají strany na rozvod manželství právní nárok.

³⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 69.

³¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 119 - 123.

³² ANTALOVÁ Tatiana. *Kdy a jak rozvod? Rodinné právo*, 1999, č. 7, s. 8.

U ztíženého rozvodu, i v případě že je prokázán kvalifikovaný rozvrat manželství, lze zabránit za splnění podmínek tvrdostní klauzule rozvodu manželství. Soud nevyhoví návrhu na rozvod, s nímž nesouhlasí druhý z manželů, který se na rozvratu manželství porušením manželských povinností nepodílel a jemuž by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma, pokud mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství (§ 24b odst. 1 ZOR). Všechny předpoklady uvedené v § 24b odst. 1 ZOR musí být splněny kumulativně. Za předpokladu splnění podmínek tvrdostní klauzule nelze nutit druhého manžela k setrvání v manželství proti jeho vůli. V tomto případě, pokud manželé spolu nežijí po dobu delší než tři roky, soud manželství rozvede, jsou-li splněny podmínky § 24 ZOR.

„V nesporném rozvodu se nevyžaduje soudu prokazovat existence rozvratu manželství, soud ani nezjišťuje příčiny rozvratu. Abychom mohli hovořit o rozvodu dohodou, musí být splněny předpoklady stanovené v § 24a odst. 1 ZOR.“³³ V praxi není neobvyklé, že manželé zažádají o rozvod podle § 24a ZOR, ale nesplní všechny požadavky pro tento rozvod (např. nemají dohodu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů). Soud v tomto případě nezamítne návrh na rozvod, ale rozvede manželé za podmínek stanovených pro sporný rozvod.

Na všechny tři druhy rozvodu se uplatní zákaz rozvodu manželství i za předpokladu, že soud dospěje k závěru, že manželství je hluboce a trvale rozvráceno a nelze očekávat obnovení manželského soužití. Ani tedy existence kvalifikovaného rozvratu nedává soudu pravomoc rozvést manžele s nezletilými dětmi, bylo-li by to v rozporu se zájmem těchto dětí, daným zvláštními důvody (§ 24 odst. 2 ZOR). O jaké zvláštní důvody se jedná, zákon mlčí. Výklad poskytuje judikatura soudu (vážný zdravotní stav dítěte, psychická či fyzická újma dítěte).³⁴ Ke zvýšení ochrany nezletilých dětí při rozvodu manželství, kdy soud už pouze nepřihlíží k zájmům nezletilých dětí, ale je mu přímo zakázáno rozvést manželství bylo-li by to v rozporu se zájmy nezletilých dětí, přispěla novela zákona o rodině z roku 1998 (zákon č. 91/1998 Sb.).

³³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 123.

³⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 71 – 72.

3. Rozvod podle § 24a ZOR (nesporný rozvod)

3.1. Základní vymezení rozvodu manželství

Právní úpravu nesporného rozvodu přijatou velkou novelou č. 91/1998 Sb. využívá náš právní řád již přes dvanáct let. Při rozhodování o zavedení této novinky do našeho právního řádu se zákonodárci inspirovali v západních zemích (např. Německo, Francie), kde nesporný rozvod byl v té době zevšednělou záležitostí. Naše nedokonalá úprava § 24a ZOR přinesla soudcům rozhodujícím o návrhu na rozvod manželství na základě souhlasu obou manželů spoustu otázek, které defektní hmotné právo nebralo v potaz.³⁵ Velká reforma rozvodového práva proběhla i ve Velké Británii, jejímž výsledkem bylo přijetí v Anglii a Walesu Matrimonial Causes Act 1973, který s drobnými změnami platí až dodnes, a ve Skotsku Scottish Divorce Act 1976.

Ustanovení § 24a ZOR stanoví, že pokud manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a k návrhu na rozvod se druhý manžel připojí, má se za to, že zde existuje hluboký a trvalý rozvrat manželství, kde nelze očekávat obnovení manželského soužití. Soud nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství rozvede, jestliže strany předloží písemné smlouvy vyžadované zákonem.

Tato forma rozvodu je koncipována pro manžele, kteří se již vyrovnali s tím, že jejich manželství je nenávratně zničeno a jsou schopní udělat navzájem kompromisy směřující k uzavření všech potřebných dohod pro smluvený rozvod. Oba manželé jsou přesvědčeni o tom, že další společný život v manželství by jen postrádal smysl a rozvod vidí jako nejlepší variantu. Nesvalují vinu jeden na druhého a necítí vůči sobě nenávisť ani pomstychtivost.³⁶ Z psychologického hlediska můžeme hovořit o psycho-sociálním rozvodu (psychorozvodu), kdy se nejen manželé, ale i jejich nejbližší příbuzní vyrovnávají s rozvodem manželství a snaží se minimalizovat všechny negativní dopady rozvodu a vytvářet zdravé životní prostředí pro dobu po rozvodu.³⁷

Pro rozvod manželství podle § 24a ZOR si odborná právní literatura přivlastnila již spoustu názvů. Můžeme se setkat s označením „rozvod bez zjišťování příčin

³⁵ HADERKA, J. F. K čemu vede nedokonalá právní úprava u § 24 a zákona o rodině. *Právní praxe*, 1999, č. 6, s. 387 – 388.

³⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2000, s. 6.

³⁷ PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk. 2000, s. 166

rozvratu³⁸, „konsesní rozvod“³⁹, „rozvod dohodou“⁴⁰, „rozvod za 10 minut“⁴¹ či „zjednodušený rozvod“⁴². Všichni autoři výše zmíněných názvů se shodli na splnění tří předpokladů, které jsou formulovány přímo v zákoně (§ 24a ZOR) a to:

- manželství trvalo alespoň jeden rok,
- manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí,
- druhý manžel se k návrhu na rozvod připojí.

S rozdílnými úsudky se setkáme při položení otázky, zda existenci domněnky rozvratu manželství v této variantě rozvodu zákon považuje za domněnku vyvratitelnou nebo nevyvratitelnou? Ve většině případů nacházíme tvrzení, že zákon při splnění tří výše uvedených předpokladů existenci rozvratu manželství předpokládá, nemusí se soudu prokazovat a soud ani nezjišťuje příčiny rozvratu. Hovoříme o nevyvratitelné domněnce, kdy se má za to, že manželství je hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití (tzv. kvalifikovaný rozvrat).⁴³ Druhá o něco méně početná skupina zastává názor, že i při splnění tří předpokladů smluveného rozvodu jde o vyvratitelnou domněnku existence rozvratu manželství a tedy pokud nebude prokázán opak, má se za to, že podmínky uvedené v § 24 odst. 1 ZOR jsou splněny. Tato úvaha ponechává možnost soudu provést z vlastní iniciativy dokazování tzv. kvalifikovaného rozvratu, bude-li pochybovat o smluvním jednání účastníků.⁴⁴

Zaměříme-li se čistě na teoretický výklad pojmů vyvratitelná a nevyvratitelná domněnka, „hovoříme o existenci něčeho, o čem není jisté, že je nebo dokonce je jisté, že není. Podle toho, zda jsou závazné bezpodmínečně či podmíněčně, rozlišují se na právní domněnky vyvratitelné a nevyvratitelné. Proti vyvratitelné domněnce (uvozené zpravidla slovy „má se za to“, „považuje se“) je přípustný důkaz opaku.“⁴⁵ Rozebereme-li si po technické stránce ustanovení § 24a odst. 1 ZOR, kde stojí „má

³⁸ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 63.

³⁹ HADERKA, J. F. K čemu vede nedokonalá právní úprava u § 24 a zákona o rodině. *Právní praxe*, 1999, č. 6, s. 387.

⁴⁰ JURČÍK, Radek. Praxe rozvodového řízení. *Rodinné právo*, 1999, č. 7, s. 4

⁴¹ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Rozvod „za 10 minut“. *Rodinné právo*, 1998, č. 0, s. 16.

⁴² HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Tzv. nesporný (smluvený) rozvod a mediace. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 5, s. 29.

⁴³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s. 123.

⁴⁴ HADERKA, J. F. K čemu vede nedokonalá právní úprava u § 24 a zákona o rodině. *Právní praxe*, 1999, č. 6, s. 391; HULMÁK, Milan. Recenze – M. Hrušáková a kolektiv: Zákon o rodině. Komentář (2. vydání). *Bulletin advokacie*, 2001, č. 9, s. 83.

⁴⁵ KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné. 1. díl. 4. vydání*. Praha: ASPI. 2005, s. 176 – 177.

se za to, že“, dospějeme k závěru, že se jedná o domněnku vyvratitelnou a tudíž by měl být přípustný důkaz opaku.

Velmi rozporuplným zdrojem jsou zahraniční právní úpravy, v nichž naši zákonodárci hledali inspiraci. Německá i francouzská úprava u rozvodu na podkladě dohody manželů je podle tvrzení prof. Haderky založena na existenci vyvratitelné domněnky.⁴⁶ Opačný názor zastává doktorka Westphalová u německé úpravy rozvodu na základě dohody manželů, kde považuje obecnou domněnku rozvratu manželství za nevyvratitelnou.⁴⁷ O nevyvratitelné domněnce vážící se ke splnění zákonných předpokladů smlouveného rozvodu se vyjadřuje i Důvodová zpráva k novele zákona o rodině.⁴⁸

Soudní praxe za dvanáct let své činnosti bere tvrzení účastníků o existenci tzv. kvalifikovaného rozvratu za dostatečná a v řízení se již nezabývá příčinami rozvratu, pokud účastníci splňují předpoklady uvedené v § 24a odst. 1 ZOR. Mezi rozhodnutími, kterými soud zamítl návrh na rozvod manželství podle § 24a ZOR nalezneme v odůvodnění vesměs porušení některého ze stanovených předpokladů. Největším problémem po účinnosti novely č. 91/1998 Sb., bylo dodržet předpoklad, že manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí, kdy na soud dopadaly návrhy, v nichž např. jeden z manželů žádal o rozvod podle § 24a ZOR po měsíci, co se vrátil s manželkou ze společné dovolené.⁴⁹

Na základě výše zmíněného jsem přesvědčená, že splnění taxativně vymezených podmínek formulovaných v § 24a ZOR je dostatečné a není již třeba ze strany manželů dokazovat existenci rozvratu manželství, neboť by to postrádalo základní účel smlouveného rozvodu, který má zjednodušit rozvodové řízení před soudem a oprostít manžele od nepříjemného prokazování rozvratu manželství pomocí vytahování na světlo nejrůznějších křivd a dalších záležitostí, jež oběma stranám způsobují nepříjemnosti v řízení před soudem. V tomto případě je správné, když převládá praxí prověřená metoda nad teoretickým výkladem.

⁴⁶ HADERKA, J. F. *Rozvod v současném světě. 2. díl.* Praha: SEVT. 1989, s. 108 – 109, 154 – 155.

⁴⁷ WESTPHALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu. *Právní fórum*, 2006, č. 6, s. 198.

⁴⁸ více *Důvodová zpráva k zákonu č. 91/1998 Sb. – poslední stav textu* [Program] ASPI pro Windows verze 8.0, aktualizace z 5. září 2010 [cit. 12 října 2010].

⁴⁹ HADERKA, J. F. K některým dalším poznatkům z aplikace § 24a zákona o rodině. *Právní praxe*, 1999, č. 9, s. 593. (Rozsudek Okresního soudu v K. ze dne 27. 1. 1999, sp. zn. 18 C 232/98).

3.2. Předpoklady pro smluvený rozvod manželství

Jak jsem již zmínila výše, jedna z podmínek nesporného rozvodu je splnění tří předpokladů stanovených v § 24a odst. 1 ZOR. Na základě jejich splnění docílí rozvádějící se manželé toho, že soud nebude zjišťovat příčiny rozvratu manželství. Soud zde presumuje nevyvratitelnou domněnku tzv. kvalifikovaného rozvratu manželství - jestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a druhý manžel se k návrhu na rozvod připojí za podmínky předložení zákonem vyžadovaných dohod.⁵⁰

První předpoklad stanoví délku trvání manželství alespoň jeden rok. Tuto skutečnost soud prokazatelně zjistí z originálu oddacího listu předloženého jedním z manželů. Zpravidla jej předkládá ten manžel, který podává návrh na rozvod manželství. Účelem požadavku délky trvání manželství je zohlednit význam a důvod manželství a zájem společnosti a státu, aby manželství bylo zakládáno s cílem založit rodinu a řádně vychovat děti (§ 1 odst. 2 ZOR).⁵¹ Tento předpoklad má také zamezit unáhleným rozvodům. „V zákoně není výslovně stanoveno, že podmínka roční existence manželství musí být splněna ke dni podání žaloby o rozvod. Pokud by však manželství ke dni zahájení rozvodového řízení trvalo méně než jeden rok, bude nutný postup podle § 24 odst. 1 ZOR, tj. důkaz o existenci kvalifikovaného rozvratu a jeho příčinách.“⁵²

Druhým předpokladem prokazovaným manželi je tvrzení, že manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí. „Soud má tuto skutečnost za prokázanou, pokud manželé osvědčí, že spolu jako manželé nežijí. To znamená především, že nevedou společnou domácnost, intimně se spolu nestýkají, netráví spolu volný čas, společně nehospodaří, jejich citové pouto se vytratilo a podstata manželského soužití byla narušena.“⁵³ Soud v tomto případě vychází z písemných vyjádření manželů obsažených v návrhu na rozvod a případném vyjádření druhého manžela k němu nebo z dokazování prováděného výslechem manželů. Paradoxem této podmínky je, že i nepravdivé souhlasné prohlášení manželů nebo jejich shodnou účelovou výpověď při výslechu může soud na základě dikce ustanovení § 120 odst. 4 OSŘ vzít

⁵⁰ JURČÍK, Radek. Praxe rozvodového řízení. *Rodinné právo*, 1999, č. 7, s. 4.

⁵¹ Manželství můžeme definovat jako trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem (§ 1 odst. 1 ZOR). více JURČÍK, Radek. Praxe rozvodového řízení. *Rodinné právo*, 1999, č. 7, s. 4.

⁵² HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 79.

⁵³ JURČÍK, Radek. Praxe rozvodového řízení. *Rodinné právo*, 1999, č. 7, s. 4 - 5.

za svá skutková zjištění. V § 120 odst. 4 OSŘ se nehovoří o povinnosti soudu vycházet při provádění dokazování pouze ze shodného tvrzení účastníků, ale vzhledem k povaze a charakteru věci nelze předpokládat, že soud vynaloží čas vyhrazený pro průběh řízení na prokazování této skutečnosti výsledkem svědků, ohledáním posledního společného místa bydliště manželů nebo prostřednictvím jiných důkazů.⁵⁴ Zejména u návrhů na rozvod manželství podaných účastníky bez právního zástupce docházelo, především v prvních dvou letech po přijetí novely zákona o rodině účinné od 1. 8. 1998, k zamítnutí návrhů ze strany okresních soudů, neboť účastníci často při výsledku konstatovali, že spolu přestali žít např. šest dní před podáním návrhu na rozvod nebo že spolu v rozhodné době šesti měsíců žili, hospodařili, intimně se stýkali či trávili volný čas. Z rozsudků vyplývá, že ke dni podání návrhu na rozvod musí být lhůta šesti měsíců odděleného žití účastníků splněna.⁵⁵

Třetí předpoklad je založen na skutečnosti, že druhý z manželů se k návrhu připojí. Jelikož zákon neupravuje podmínky ani formu, kterou se má druhý z manželů připojit k návrhu, děje se tak zpravidla již při samotném podání návrhu na rozvod, kdy je součástí tohoto návrhu prohlášení druhého manžela, že s návrhem na rozvod souhlasí nebo jeho prohlášení se přikládá k návrhu na samostatné listině. Další způsob projevení souhlasu s návrhem na rozvod je při výsledku samotného manžela před soudem.⁵⁶

U rozvodu s nezletilými dětmi, kde je nezbytné mít pravomocně schválenou dohodu o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu soudem péče o nezletilé, často po schválení této dohody dochází k uzavření zbývajících smluv o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případné vyživovací povinnosti podle § 24a odst. písm. a) ZOR, čímž se původně zahájené řízení o rozvod manželství podle § 24 odst. 1 ZOR mění na řízení podle § 24a ZOR.⁵⁷

⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2000, s. 7.

⁵⁵ HADERKA, J. F. K některým dalším poznatkům z aplikace § 24a zákona o rodině. *Právní praxe*, 1999, č. 9, s. 593. (Rozsudek Okresního soudu v K. ze dne 29. 3. 1999, sp. zn. 23 C 21/99; Rozsudek Okresního soudu v K. ze dne 27. 1. 1999, sp. zn. 18 C 323/98).

⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2000, s. 7.

⁵⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 79.

3.3. Smlouvy předkládané manžely podle § 24a odst. 1 písm. a) ZOR

Vedle splnění tří výše uvedených předpokladů smluveného rozvodu zákon o rodině v § 24a vyžaduje obligatorně předložení písemných smluv s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a fakultativně vyživovací povinnost. Případně pokud byly smlouvy sepsány advokátem, může advokát ověřit podpisy manželů. Tyto smlouvy mohou být sepsány i notářem ve formě notářského zápisu.⁵⁸ „Forma notářského zápisu je výhodou u vypořádávání společného jmění manželů větší hodnoty a rozsahu. Notářský zápis má charakter veřejné listiny, soud se tedy nemusí zabývat jejím obsahem a umožňuje i doložku přímé vykonatelnosti, což je užitečné pokud obsahem smlouvy je závazek jednoho z manželů vyplatit určitou finanční částku.“⁵⁹

Soud tedy nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství rozvede⁶⁰, jsou-li předloženy:

- a) smlouva o vypořádání vzájemných majetkových vztahů,
- b) smlouva o úpravě práva a povinnosti společného bydlení,
- c) eventuálně smlouva upravující pro dobu po rozvodu případnou vyživovací povinnost účastníků.

Ad a): Zákon blíže nespecifikuje co se má za to pod pojmem „vzájemné majetkové vztahy“. Přistoupíme-li k tomuto pojmu z obecného hlediska, můžeme kromě vypořádání společného jmění manželů zahrnout do ustanovení smlouvy i vypořádání podílového spoluvlastnictví a dalších vzájemných závazků.⁶¹ Při rozvodu manželství se budeme potýkat pokaždé s vypořádáním SJM, neboť nelze uzavřít manželství, s nímž by nebyl spojen vznik SJM byť ke dni zániku manželství. Co patří do SJM, vymezuje § 143 ObčZ.⁶²

Po stránce obsahové zákon neukládá povinnost přesného vymezení majetkových vztahů. V případě, že účastníci se ohledně vypořádání movitých věcí dohodnou, pro

⁵⁸ JURČÍK Radek. K institutu rozvodu manželství dohodou podle novely zákona o rodině. *Rodinné právo*, 1999, č. 3, s. 11.

⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 80.

⁶⁰ V tomto případě hovoříme o manželích, kteří nemají nezletilé děti. U manželství s nezletilými dětmi se vyžaduje a priori splnění podmínek uvedené § 24a odst. 1 písm. b) ZOR.

⁶¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2000, s. 8. Vedle tohoto názoru se objevila úvaha vysvětlující záměr zákonodárce zahrnout pod tuto smlouvu pouze vypořádání společného jmění. Více KRÁLÍK, Michal. Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanoveními zákona o rodině z pohledu soudní praxe. *Právní rozhledy*, 1998, č. 7, s. 352.

⁶² blíže BÍČOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 37.

soudní řízení postačí, když ve smlouvě uvedou, že si movité věci rozdělili a účinností této dohody se stává jejich vlastníkem ten z manželů, jenž je má ve svém držení. Jde-li o nemovitosti, které patří do SJM, je nutné, aby byly ve smlouvě dostatečně specifikovány pro účely vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí.⁶³ Jestliže manželé ve smlouvě vypořádají nemovitost, nabývá smlouva účinnosti až vkladem práva do katastru nemovitostí (150 odst. 1 ObčZ). Soud nepřezkoumá, zda smlouva vypořádává všechnen majetek patřící do SJM či zda každému manželovi náleží stejná část, neboť při vypořádávání se zohledňuje i skutečnost, komu zůstanou děti v péči, kdo si ponechá společný byt, kdo má větší příjem nebo kdo má závažné nemoci.⁶⁴

Mezi uzavřením dohody a pravomocným vydáním rozsudku o rozvodu manželství může uplynout kratší i mnohem delší časové období, v němž manželé stále nabývají majetek do SJM, proto je třeba ve smlouvě na tuto skutečnost pamatovat a stanovit obecnou klauzulí pravidla, podle nichž budou vypořádány tyto věci a závazky.⁶⁵

Nejenom samotný obsah dohody, ale i to o jaký typ smlouvy se jedná, vneslo do soudní praxe velkou vlnu pochybností. Doteď zákonodárce jednoznačně neurčil, jaký typ smlouvy měl na mysli. Smlouvu o smlouvě budoucí podle § 50a ObčZ můžeme vyloučit, neboť nemá charakter smlouvy vypořádací. Účastníci by si sice ve smlouvě stanovili, že v dohodnuté době uzavřou smlouvu a v případě nesplnění závazku jim zákon dává oprávnění domáhat se svého práva žalobou, kterou pokud nepodají do jednoho roku, tak závazek ze smlouvy o smlouvě budoucí zaniká.⁶⁶ Soudní praxe zvolila jako nejvhodnější možnost uzavřít smlouvu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů s odkládací podmínkou ve smyslu § 36 odst. 2 ObčZ, kdy účinky smlouvy nastanou nabytím právní moci rozsudku o rozvodu manželství.⁶⁷

⁶³ Nemovitosti ve smlouvě musí být identifikovány nejen z hlediska požadavků občanského zákoníku, ale také i v návaznosti na požadavky plynoucí z ust. § 5 zák. č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí ČR. Více Rozsudek Krajského soudu v ústí nad Labem sp. zn. 19C 261/2000; PLECITY, Vladimír. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, související předpisy, stav k 1. 10. 2007*. Praha: Eurounion, 2007, s. 30.

⁶⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Advokáti, klienti a dohodnuté rozvody. *Právo a rodina*, 2005, č. 1, s. 8 - 9.

⁶⁵ JONÁKOVÁ, Irena. Nesporný rozvod – procesní aspekty řízení. *Právo a rodina*, 2008, č. 8, s. 15. Podobně DVOŘÁK, Jan. Rozvod podle § 24a zákona o rodině a ochrana práv třetích osob. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Jan (ed). *Pocita Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 126 – 127.

⁶⁶ Jedinými možnostmi vypořádání SJM by pak bylo podání žaloby na vypořádání společného jmění manželů k soudu nebo uplynutím 3 let od nabytí pravomoci rozsudku o rozvodu manželství by nastoupila nevratitelná domněnka vypořádání podle § 150 odst. 4 ObčZ. Více HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 80.

⁶⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 80. Pro srovnání MARKARIUS, Milan. Zánik společného jmění manželů a jeho vypořádání. *Aplikované právo*, 2005, č. 2, s. 80 – 81.

S tímto závěrem se částečně neztotožňuje doktorka Jana Dvořáková Závodská, která zastává názor, „že před datem právní moci rozsudku o rozvodu nelze sepsat smlouvu o smlouvě budoucí o vypořádání společného jmění manželů ani smlouvu s odloženou účinností. Smlouvu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů považuje za jakousi předběžnou a právně nezávaznou, jejímž jediným následkem je, že soud nezjišťuje příčinu rozvratu manželství.“⁶⁸

Samotná judikatura Nejvyššího soudu považuje „smlouvu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů uzavřenou podle § 24a odst. 1 ZOR za zvláštní institut ve vztahu k ustanovením § 149 a § 150 ObčZ, který pojmově nevylučuje dohodu o vypořádání SJM, která má povahu jen jiného typu smlouvy, než který je upraven v ustanovení § 150 ObčZ. Výkladem ustanovení § 150 ObčZ nelze dovodit, že by toto ustanovení nešlo aplikovat i na dohodu o vypořádání SJM uzavřené v rámci smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů.“⁶⁹ V rozsudku sp. zn. 30 CDO 257/2001 Nejvyšší soud konstatuje, že: „smlouva o vypořádání vzájemných majetkových práv manželů, jíž zákon podmiňuje rozvod dohodou manželů bez zjišťování příčin rozvratu, platí toliko v případech rozvodu, o kterém bylo rozhodnuto podle § 24a ZOR, neboť jen ve spojení s tímto způsobem rozvodu založeném na dohodě manželů je zákonem dovolena.“⁷⁰

Strůjcem všech sporů týkajících se vypořádání majetkových vztahů manželů je nedostatečná zákonná úprava, jejíž nedostatky objasňuje judikatura Nejvyššího soudu, na jejímž základě můžeme konstatovat, že dohodu o vypořádání SJM lze uzavřít nejen po zániku manželství podle § 150 odst. 1 ObčZ, ale i za jeho trvání v rámci smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů obsažené v § 24a ZOR. Lze tedy uzavřít obě tyto dohody i o stejném obsahu, aniž by to mělo vliv na platnost některé z nich.⁷¹ Zpravidla uzavřením dohody o vypořádání SJM podle § 150 odst. 1 ObčZ dojde k nahrazení dřívější dohody o vypořádání SJM uzavřené podle § 24a ZOR v tom rozsahu, v němž se překrývají. Projevuje se zde zásada smluvní volnosti účastníků.

Položíme-li si otázku, zda lze po pravomocném rozsudku o rozvodu manželství podle § 24a ZOR, jehož jednou z podmínek bylo předložení soudu smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, úspěšně podat žalobu na vypořádání

⁶⁸ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Rozvod „za 10 minut“. *Rodinné právo*, 1998, č. 0, s. 17.

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2005, sp. zn. 30 CDO 2193/2005.

⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. června 2001, sp. zn. 30 Cdo 257/2001.

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2007, sp. zn. 22 CDO 2201/2005.

SJM, zjistíme, že tuto problematiku judikatura Nejvyššího soudu neupravuje. S takovýmto případem jsem se setkala během své stáže na Okresním soudu v Třebíči, kde žalobkyně podala žalobu na vypořádání SJM i přesto, že před rozvodem manželství uzavřela se svým bývalým manželem smlouvu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů podle § 24a ZOR, v níž své vzájemné majetkové vztahy úplně a zcela vypořádali a zavázali se, že v budoucnu nebudou vůči sobě uplatňovat žádné další nároky z titulu zaniklého SJM. Okresní soud v Třebíči odmítl provést vypořádání SJM úředním rozhodnutím, s odkazem na uskutečněné předchozí vypořádání na základě smlouvy.⁷² Proti takovému rozsudku se žalobkyně odvolala ke Krajskému soudu v Brně, který rozhodnutí zrušil a vrátil věc zpět soudu prvního stupně k dalšímu projednání.

Dle mého názoru nelze na základě autoritativního rozhodnutí soudu vypořádat SJM, bylo-li dříve o něm smluvně rozhodnuto. V případě, že by soud žalobě vyhověl a vypořádal SJM, bylo by to v rozporu s ustanovením § 150 odst. 3 ObčZ a navíc takovéto rozhodnutí by popíralo princip právní jistoty, na kterém je náš právní řád založen. Zamyslím-li se nad samotnou podstatou nesporného rozvodu spočívající v urychlení rozvodového řízení, za předpokladu, že strany splní zákonné podmínky, jsem přesvědčena, že takovéto jednání by postrádalo smysl a účel samotného rozvodu.

Ad) b): V této dohodě se přihlíží k vypořádání právního titulu bydlení nikoli osobního vlastnictví k nemovitostem, které manželům nebo manželce sloužily jako byty k trvalému bydlení. Jejich vypořádání se realizuje prostřednictvím vypořádání SJM.⁷³ „Při vypořádání práv a povinností společného bydlení po dobu po rozvodu je nutné rozlišovat, zda manželé společný byt užívají na základě vlastnického práva, na základě práva společného nájmu bytu manželce nebo na základě tzv. odvozených důvodů bydlení.“⁷⁴

Jednou z nejobsáhlejších skupin je užívání bytu na základě práva společného nájmu bytu manželce. Společný nájem bytu manželce vzniká nejen nájemní smlouvou uzavřenou alespoň jedním z manželů k bytu obecnímu, státnímu, k domu soukromého majitele či bytu družstevnímu, ale také dohodou o výměně bytu (§ 715

⁷² Rozsudek Okresního soudu v Třebíči ze dne 27. 10. 2006, sp. zn. 6C 48/2006.

⁷³ JURČÍK Radek. K institutu rozvodu manželství dohodou podle novely zákona o rodině. *Rodinné právo*, 1999, č. 3, s. 11.

⁷⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 7.

ObčZ), popřípadě přechodem nájmu bytu, za předpokladu, že jedinými nájemci bytu jsou manželé nebo jeden z nich.⁷⁵

Hovoříme-li o nedružstevních bytech, musí manželé v dohodě vymezit obsah vytyčený judikaturou (zánik společného nájmu bytu ke dni nabytí právní moci rozsudku, určení výlučného nájemce, popřípadě určení dne vyklízení bytu druhým z manželů či povinnost zajištění bytové náhrady). Nelze však považovat dohodu za neplatnou, pokud v ní není určena například bytová náhrada. Formalistické znění § 705 odst. 1 ObčZ umožňující uzavřít dohodu o nájmu bytu pouze rozvedeným manželům bylo prolomeno právě v případě smlouvy o úpravě práva a povinnosti společného bydlení podle § 24a ZOR.⁷⁶ „Naopak u družstevního bytu užívaného manželi, který jeden z manželů nabyl před uzavřením manželství, zanikne právo společného nájmu bytu rozvodem přímo ze zákona (§ 705 odst. 2 ObčZ věta první) a výlučným nájemcem se stane manžel, který užíval byt již před uzavřením manželství. V dohodě o úpravě práva a povinnosti společného bydlení by strany měly uvést způsob zajištění bytové náhrady, případně i způsob užívání bytu do doby zajištění této bytové náhrady. Užívají-li manželé družstevní byt, který jeden z nich nebo oba nabyli za trvání manželství (po 1. 4. 1964), musí se dohodnout na tom, kdo z nich po právní moci rozsudku o rozvodu bude jako člen družstva dále výlučným nájemcem bytu.“⁷⁷ O povinnosti bytové náhrady v podobě náhradního ubytování nebo náhradního bytu pro druhého manžela, kterému nepřipadne družstevní byt, hovoří § 712 ObčZ.

Náleží-li manželům dům nebo byt z titulu vlastnického práva, může jít o byt ve společném jmění manželů nebo o byt v podílovém spoluvlastnictví. Mají-li manželé byt v SJM, vypořádají se v rámci dohody o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, pokud se nerozhodnou převést byt do vlastnictví třetí osoby (syna, dcery). Vlastní-li byt nebo dům jako podíloví spoluvlastníci, mohou se dohodnout na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, kdy byt připadne za přiměřenou náhradu jednomu z nich, nebo je-li to reálné, dojde k rozdělení domu podle výše

⁷⁵ Více DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana a kol. *Manželství a rozvody: Praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. Praha: Linde, 2002, s. 22.

⁷⁶ HULMÁK, Milan, NOVOTNÝ, Marek. In ŠVESTKA, Jiří (ed). *Občanský zákoník I,II*, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2065 - 2067.

⁷⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 81.

spoluvlastnických podílů. Nemá-li nikdo z nich o dům zájem, mohou se dohodnout na prodeji bytu a peníze si rozdělit.⁷⁸

Ve služebních bytech, v bytech zvláštního určení a v bytech v domech zvláštního určení nevzniká společný nájem bytu manželi (§ 709 ObčZ). Manželům užívajícím služební byt tedy nevznikne společný nájem bytu za trvání manželství. Druhý z manželů, jemuž byt nebyl přidělen, pouze odvozuje své právo bydlení od nájemce bytu, které zaniká rozvodem manželství. Přesto není povinen vyklízet byt, pokud mu není zajištěna bytová náhrada. Podobně je tomu i v případě, kdy manžel odvozuje své právo bydlení, na základě samotné povinnosti žít spolu (§ 18 ZOR), od druhého manžela, jenž je vlastníkem bytu nebo domu. Nárok na bytovou náhradu pro manžela s odvozeným právem bydlení není v občanském zákoníku přímo upraven, dovozujeme ho pomocí analogie k ustanovení § 713 odst. 1 ObčZ.⁷⁹ V dohodě upravující odvozené právo bydlení si manželé mohou upravit pouze lhůtu k vystěhování, určení bytové náhrady a popřípadě způsob užívání bytu do doby zajištění bytové náhrady.⁸⁰

Obsahovala-li by dohoda ustanovení o výši úhrady nákladů spojených s užíváním bytu po dobu po rozvodu do doby než bude zajištěna bytová náhrada, nejednalo by se podle rozhodnutí Nejvyššího soudu „o právně závazné ustanovení, neboť mezi účastníky nevznikl nájemní vztah ani vztah z odpovědnosti za bezdůvodné obohacení. Obvyklé nájemné není žalobce po žalované oprávněn požadovat, neboť mezi účastníky nebyla uzavřena nájemní smlouva o nájmu bytu a ke vzniku bezdůvodného obohacení nedošlo, neboť žalovaná strana užívala byt na základě dohody účastníků o úpravě práva a povinnosti společného bydlení.“⁸¹

Ad) c): Smlouvu upravující po dobu po rozvodu vyživovací povinnost nejsou manželé obligatorně povinni uzavírat ani předkládat soudu při žádosti o rozvod podle § 24a ZOR. Její absence nemůže být překážkou pro splnění předpokladů

⁷⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvod a paragrafy*. 2. vydání. Praha: Computer Press, 2003, s. 37. Podobně HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 81 - 82.

⁷⁹ KRÁLÍK, Michal. Bytové náhrady – jejich odraz a vývojové trendy v judikatuře Nejvyššího soudu (vybrané otázky). *Soudní rozhledy*, 2003, č. 7, s. 217.

⁸⁰ Všechny dohody o úpravě práva a povinnosti společného bydlení se stanou účinné ke dni vkladu práva do katastru nemovitostí. HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 81 – 82.

⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu, ze dne 10. září 2008, sp. zn. 30 CDO 4019/2007. Podobně KRÁLÍK, Michal. Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanovením zákona o rodině z pohledu soudní praxe. *Právní rozhledy*, 1998, č. 7, s. 352.

smluveného rozvodu. Dovožujeme to z výkladu ustanovení § 24a odst. 1 písm. b) ZOR, které hovoří o „případné vyživovací povinnosti“.⁸²

Hlavním smyslem institutu výživného pro rozvedeného manžela je zajištění stejné nebo přiměřené životní úrovně jako za existence manželství. V dohodě by proto manželé měli vymezit, zda vyživovací povinnost k rozvedenému manželovi stanovují ve formě splátek a uvést jejich výši nebo zda vyživovací povinnost k rozvedenému manželovi bude splněna formou jednorázového plnění, což lze chápat jako jakési „odstupné“, jehož splacením povinnost zavázaného manžela zaniká.⁸³ Na základě ustanovení § 94 odst. 2 ZOR upravující výživné ve formě jednorázové částky je možné legálně poskytnut výživné jako ekvivalentní cenu za souhlas s rozvodem, čímž prakticky dochází ke „koupi“ rozvodu. Tento způsob jednání můžeme přirovnat k rozvodu hollywoodských hvězd, o němž se zmiňuje profesorka Milana Hrušáková ve své knize *Rozvod a paragrafy*.⁸⁴

Další neopomenutelnou náležitostí, v případě že si manželé stanovili plnění vyživovací povinnosti ve formě splátek, je rozsah výživy. Manželé ve smlouvě vymezí buď „přiměřenou výživu“ pro rozvedeného manžela, který není schopen se sám po rozvodu žít nebo výživné v rozsahu „stejně životní úrovně“ pro toho z manželů, kterému by byla rozvodem způsobena závažná újma.⁸⁵ Výživné v rozsahu „přiměřené výživy“ lze poskytovat bez časového omezení až do doby než ten z manželů, jemuž se poskytuje, nabude schopnosti se sám žít (§ 92 ZOR). Na výživné v rozsahu „stejně životní úrovně“ má druhá strana nárok pouze na dobu tří let od rozvodu (§ 93 ZOR). Nárok na výživné rozvedeného manžela je vyloučen ze strany manžela požadujícího výživné, který se dopustil vůči druhému manželovi takového jednání naplňujícího znaky tzv. domácího násilí.⁸⁶ Stejně tak právo na výživu zanikne, jestliže oprávněný manžel uzavře nové manželství nebo povinný manžel zemře (§ 94 odst. 1 ZOR).

Nejčastějším důvodem uplatňovaným ve smlouvách o úpravě vyživovací povinnosti rozvedeného manžela, respektive manželky je stanovení výživného pro

⁸² Stejně stanovisko zaujímá i *Důvodová zpráva k zákonu č. 91/1998 Sb. – poslední stav textu* [Program] ASPI pro Windows verze 8.0, aktualizace z 5. září 2010 [cit. 12 října 2010].

⁸³ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 9.

⁸⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvod a paragrafy*. 2. vydání. Praha: Computer Press, 2003, s. 38.

⁸⁵ Stanovení výživného v rozsahu „stejně životní úrovně“ je neobvyklé u rozvodu podle § 24a ZOR. Více HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 20 - 21.

⁸⁶ PLÁTĚNKOVÁ, Hana. K některým otázkám souvisejícím s rozvodem manželství a opatrovnickým řízením ve světle návrhu nového civilního kodexu. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 4, s. 28.

mladou ženu s malými dětmi, která je v domácnosti a nemá příjem pokrývající náklady na její potřeby a potřeby dětí. Zároveň v místě jejího bydliště není možnost umístit dítě do jeslí nebo mateřské školky. Nárok na výživné rozvedené manželky uplatňují nejen starší ženy pečující o dítě, jehož zdravotní stav vyžaduje celodenní péči (mentálně postižené děti, invalidní děti), ale i ženy špatně se uplatňující na pracovním trhu z důvodu ztráty jejich kvalifikace, neboť po celou dobu trvání manželství se staraly o domácnost a vychovávaly děti. Rozvádějící se manželé žádají o výživné z důvodu nízkého starobního důchodu nebo důchodu pro invaliditu druhého a třetího stupně.⁸⁷

Pochybnosti ohledně fakultativnosti smlouvy o úpravě výživného po dobu po rozvodu byly objasněny v usnesení Nejvyššího soudu, „který dohodu o plnění výživného pro rozvedeného manžela nepovažuje za obligatorní náležitost návrhu na rozvod manželství ve smyslu ustanovení § 24a ZOR. Nicméně jestliže manželé takovou dohodu v požadované formě a s náležitostí ověření podpisů uzavřeli a přiřadili k dalším, kterými zákon o rodině rozvod manželství podle tohoto ustanovení podmiňuje, nabývá dohoda dnem právní moci rozsudku o rozvodu účinnosti a je právním důvodem plnění výživného v jejím smyslu.“⁸⁸

Soud, u něhož probíhá řízení o rozvod manželství podle § 24a ZOR, nepřezkoumává věcnou správnost u žádné z předložených smluv, ale pouze se orientuje na platnost těchto smluv – zda smlouvy byly uzavřeny mezi stranami řízení, zda souvisí s vypořádáním vzájemných majetkových vztahů účastníků a společného bydlení a zda obsahují úředně ověřené podpisy účastníků požadované samotným zákonem. Soud tedy pouze konstatuje v odůvodnění rozsudku předložení dohod. Soud dohody neschvaluje a ani je neuvádí ve výroku rozhodnutí.⁸⁹

Dospěje-li soud k závěru, že předložené smlouvy trpí právními vadami, v rámci své poučovací povinnosti vyplývající z § 5 OSŘ o tom účastníky řízení poučí a stanoví jim přiměřenou lhůtu k odstranění těchto vad. V případě, že účastníci v soudem stanovené lhůtě nepředloží platně uzavřené smlouvy, soud návrh na rozvod nezamítne a po zjištění příčin kvalifikovaného rozvratu manželství rozvede podle § 24 odst. 1 ZOR. Tento postup je možný, neboť naše platná právní úprava obsahuje jeden rozvodový důvod pro všechny varianty rozvodu, které se od sebe liší

⁸⁷ MAŠEK, Daniel. Výživné po rozvodu. *Rodinné právo*, 1999, č. 1, s. 15.

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. května 2004, sp. zn. 30 CDO 135/2004.

⁸⁹ KURIMAIOVÁ, Alena. Rozvod manželství podle ustanovení § 24a zákona o rodině. *Rodinné právo*, 1999, č. 1, s. 13.

pouze dokazováním existence kvalifikovaného rozvratu. Na základě toho nemusí účastníci navrhnout změnu petitu, pokud nesplnili zákonem stanovené požadavky smluveného rozvodu, neboť pro všechny varianty rozvodu je petit stejný.⁹⁰

3.4. Dohoda o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu

Dohoda o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu je a priori vyžadována pouze u manželství s nezletilými dětmi. Na rozdíl od smluv uvedených v § 24a odst. 1 písm. a) ZOR rodiče nemusí soudu tuto dohodu předložit v písemné formě. Pro účely zákona dostačuje, pokud soudu sdělí jejich souhlasné stanovisko ohledně výchovy a výživy nezletilých dětí. Tedy komu bude dítě svěřeno do péče, kdo z rodičů bude povinen přispívat na jeho výživu a v jaké výši, popřípadě upraví styk rodičů s dítětem pro dobu po rozvodu. U této dohody můžeme spatřit zřejmý veřejnoprávní zásah v úpravě smluveného rozvodu.⁹¹

Všechny zákonné podmínky smluveného rozvodu musí být splněny kumulativně, to znamená, že bez soudem schválené dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu nelze manželství podle § 24a ZOR rozvést. Dohodu schvaluje opatrovnický soud ve formě rozsudku, proti němuž není možné podat odvolání. Soudem schválenou dohodu rodičů ani nelze považovat za smír ve smyslu § 99 OSŘ. Před schválením dohody musí soud zjistit skutkový stav se stejnou důsledností, jako když rozhoduje meritorně ve věci samé.⁹² Kdyby soud neschválil dohodu rodičů a rozhodl sám o úpravě poměrů, nejednalo by se o rozhodnutí v souladu s ustanovením § 24a odst. 1 písm. b) ZOR a soud by musel zjišťovat kvalifikovaný rozvrat manželství postupem podle § 24 ZOR.⁹³

Ve starších rozsudcích po novele v roce 1998 docházelo k tomu, že soud v případě nesplnění všech podmínek smluveného rozvodu zamítl návrh na rozvod, aniž by zkoumal kvalifikovaný rozvrat manželství podle § 24 ZOR. V dnešní době soudní praxe tento postup překonala a pokud rozvod manželství není v rozporu se zájmem nezletilých dětí daným zvláštními důvody (§ 24 odst. 2 ZOR), dojde

⁹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 84.

⁹¹ JURČÍK Radek. K institutu rozvodu manželství dohodou podle novely zákona o rodině. *Rodinné právo*, 1999, č. 3, s. 12.

⁹² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád I, II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1307.

⁹³ JURČÍK, Radek. Praxe rozvodového řízení. *Rodinné právo*, 1999, č. 7, s. 5.

k rozvodu manželství. Podrobněji k této problematice se zmíním v následující čtvrté kapitole pojednávající o rozvodu manželství s nezletilými dětmi.

3.5. Řízení o rozvod manželství

Řízení o rozvod manželství podle § 24a ZOR je sporným řízením, na něž se vztahuje úprava občanského soudního řádu. Podnětem k zahájení celého rozvodového řízení je návrh na rozvod manželství (žaloba) směřující k autoritativní úpravě osobního stavu účastníka. Řízení o rozvod manželství, považované za osobní právo každého manžela, nelze zahájit z úřední povinnosti soudu. Přestože je smluvený rozvod založen na vzájemné dohodě manželů, nemohou manželé podat návrh na rozvod manželství společně. Toto řízení, i když není považováno za samostatné řízení, obsahuje spoustu výjimek. Jednou z nich je speciální místní příslušnost k soudu upravena v § 88 písm. a) OSŘ, kdy k řízení o rozvod je příslušný soud, v jehož obvodu měli manželé poslední společné bydliště v České republice, bydlí-li v obvodu tohoto soudu alespoň jeden z manželů; není-li takového soudu, je příslušný obecný soud žalovaného, a není-li ani takového soudu, obecný soud žalobce.⁹⁴ Věcně příslušným k projednání návrhu na rozvod manželství je v prvním stupni okresní (obvodní) soud.

Pro urychlení řízení je důležité, aby žaloba byla podána k věcně a místně příslušnému soudu a obsahovala kromě obecných náležitostí i označení účastníků (jméno, příjmení, bydliště, eventuálně datum narození), případně označení jejich zástupců, vylíčení rozhodujících skutečností a označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí být z žaloby patrné, čeho se domáhá.⁹⁵ „Do žaloby je vhodné dále uvést jména a data narození společných nebo společně osvojených dětí manželů, jména a data narození nezletilých dětí vychovaných v manželství, státní příslušnost každého účastníka, skutečnost, zda u každého z manželů jde o manželství první, informace vztahující se k místní příslušnosti soudu, datum sňatku a označení oddávajícího úřadu.“⁹⁶

Žaloba se podává ve dvou vyhotoveních, z nichž jeden stejnopis si ponechá soud a druhý obdrží manžel, který návrh nepodal. Není-li žalobce osvobozen od soudních

⁹⁴ VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 148.

⁹⁵ § 79 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Jak psát žalobu o rozvod. *Právo a rodina*, 2006, č. 1, s. 1.

poplatků, je povinen zaplatit za řízení o rozvod manželství buď kolkem v hodnotě 1 000 Kč nalepeném na žalobě, nebo převodem na účet příslušného soudu.⁹⁷

Obligatorní řízení o smíření manželů předcházelo do nabytí účinnosti novely č. 49/1973 Sb. před řízením o rozvod manželství. Od řízení o smíření manželů bylo možné upustit jen ve zvláštních případech uvedených v zákoně. V současné době je smírčí řízení nahrazeno povinností soudu pokusit se před zahájením jednání o usmíření manželů a odstranění příčin rozvratu. Dosáhnou-li strany smírného řešení, projeví se to např. zpětvzetím žaloby o rozvod nebo přerušením řízení, nikoli však uzavřením smírů. Ohledně přítomnosti účastníků a nařízení jednání soud vychází z § 115a OSŘ, podle něhož k projednání věci samé není třeba nařizovat jednání, jestliže ve věci lze rozhodnout jen na základě účastníky předložených listinných důkazů a účastníci se práva účasti na projednání věci vzdali, popřípadě s rozhodnutím věci bez nařízení jednání souhlasí.⁹⁸ V případě smluveného rozvodu, pokud k žalobě byly přiloženy smlouvy požadované zákonem a prohlášení druhého manžela, že s návrhem na rozvod souhlasí, může soud rozvést manželství jen v přítomnosti právních zástupců stran. Jestliže se po předchozí omluvě žádný z účastníků nedostaví, tak aniž by soud nařídil ústní jednání, vynese rozsudek o rozvodu manželství v nepřítomnosti účastníků řízení.⁹⁹

Dokazování výslechem účastníků v řízení o rozvod manželství může soud nařídit i bez souhlasů účastníků, je-li to třeba ke zjištění skutkového stavu věci (§ 131 odst. 1 OSŘ). V případě, že účastníci splnili všechny podmínky nesporného rozvodu, měl by se soud při výslechu účastníků omezit pouze na zjištění toho, jak dlouho spolu manželé nežijí, popřípadě zjistit, zda žalovaný s rozvodem manželství souhlasí. Žádnému účastníkovi řízení nevzniká nárok na náhradu nákladů řízení o rozvod manželství nebo jejich části, neodůvodňují-li to okolnosti případu nebo poměry účastníků (§ 144 OSŘ).¹⁰⁰

⁹⁷ Položka č. 2 písm. c) sazebníku poplatků (Příloha č. 1) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

⁹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s. 133 – 134.

⁹⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Advokáti, klienti a dohodnuté rozvody. *Právo a rodina*, 2005, č. 1, s. 9 - 10. Opačný názor zastává BUREŠ, Jaroslav. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád I, II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 813 – 814.

¹⁰⁰ Okolnostmi případu se zpravidla rozumí příčiny rozvratu manželství, u poměrů účastníků se přihlíží k jejich majetkovým, sociálním a zdravotním poměrům. Při nesporném rozvodu se toto ustanovení příliš neužívá, neboť soud nezjišťuje příčiny rozvratu. JONÁKOVÁ, Irena. Nesporný rozvod – procesní aspekty řízení. *Právo a rodina*, 2008, č. 8, s. 15.

K zániku manželství dochází nabytím právní moci rozsudku o rozvodu. Jiná než soudní cesta u rozvodu manželství přípustná není. Žaloba o rozvod manželství je označována jako žaloba statusová, neboť se jí upravuje osobní stav žalobce a žalovaného. Z důvodu zachování principu právní jistoty není přípustné proti rozhodnutí o rozvodu manželství použít mimořádné opravné prostředky. Není přípustné se domáhat obnovy řízení, podat žalobu pro zmatečnost nebo dovolání.¹⁰¹

¹⁰¹ JONÁKOVÁ, Irena. Nesporný rozvod – procesní aspekty řízení. *Právo a rodina*, 2008, č. 8, s. 15.

4. Rozvod manželství s nezletilými dětmi

Velká novela zákona o rodině (č. 91/1998) přenesla pravomoc rozhodovat o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu výhradně na soudy péče o nezletilé. Na základě této změny probíhají dvě samostatná řízení, a to řízení o rozvodu a řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu. Soud manželství nerozvede, dokud nebude pravomocné rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu.¹⁰²

Příslušnost soudu rozhodujícího o rozvodu manželství se nemusí shodovat s příslušností soudu péče o nezletilé, jehož místní příslušnost vymezuje § 88 písm. c) OSŘ a je dána obvodem soudu, v němž má nezletilý své bydliště vyplývající buď z dohody rodičů nebo z rozhodnutí soudu nebo z jiných významných skutečností. Věcně příslušným soudem je v prvním stupni okresní soud. Řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí zařazujeme mezi řízení nesporná a jeho účastníci jsou oba rodiče a nezletilé děti těchto rodičů, které zastupuje tzv. kolizní opatrovník ustanovený soudem.¹⁰³ Účastníky řízení mohou být i další osoby (poručník, prarodiče). Zvláštnost tohoto řízení spočívá v jeho cíli a smyslu, jímž je ochrana zájmu nezletilého dítěte, který najdeme vymezený v čl. 3 Úmluvy o právech dítěte a v čl. 32 Listiny základních práv a svobod.¹⁰⁴

Rozvádějící se manželé mohou podat současně nebo vzápětí s návrhem na úpravu poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu i žalobu o rozvod manželství. Poté co opatrovnícký soud pravomocně rozhodne o úpravě poměrů, mohou manželé požádat rozvodový soud o nařízení jednání. Samotné účinky rozsudku o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu nebo rozsudku, kterým byla schválena dohoda rodičů, nastanou až dnem právní moci rozsudku o rozvodu manželství.¹⁰⁵ Může nastat situace, kdy manželé budou mít pravomocný rozsudek o úpravě poměrů nezletilých dětí, ale v řízení o rozvod manželství dojde k přerušení řízení nebo k zpětvzetí žaloby o rozvod manželství, kdy soud řízení zastaví (§ 96

¹⁰² KURIMAIIOVÁ, Alena. Změny v řízení o rozvod manželství. *Rodinné právo*, 1998, č. 0, s. 9.

¹⁰³ Tzv. kolizním opatrovníkem je zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí, neboť podle § 37 odst. 1 ZOR žádný z rodičů nemůže zastoupit své dítě, jde-li o právní úkony ve věcech, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem nebo ke střetu zájmů dětí těchto rodičů. WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 412 – 413.

¹⁰⁴ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 412 – 413.

¹⁰⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 90 - 91.

OSŘ). Pokračuje-li soud s odstupem času¹⁰⁶ v přerušném řízení nebo zahájí-li řízení na základě nové žaloby o rozvod manželství, je jeho povinností zjistit od účastníků řízení, zda se změnily jejich poměry či poměry jejich nezletilých dětí natolik výrazně, že neodpovídají původnímu rozsudku soudu péče o nezletilé. Shledá-li soud na základě tvrzení účastníků a předložených důkazů výraznou změnu poměrů oproti původnímu rozsudku, je oprávněn sám podat návrh na zahájení opatrovnického řízení, které soud péče o nezletilé z podnětu rozvodového soudu zahájí i bez návrhu. V případě, že by tak opatrovnický soud neučinil, je povinen tuto skutečnost sdělit rozvodovému soudu a ten tím nemá již žádnou překážku manželství rozvést.¹⁰⁷

Řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu je osvobozeno od soudních poplatků stejně jako sepsání návrhu na zahájení řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí soudem, k němuž je třeba předložit rodné listy dětí. Návrh se sepisuje ve třech vyhotoveních, z nichž soud, kolizní opatrovník a druhý rodič obdrží po jednom. Návrh kromě obecných náležitostí musí obsahovat označení rodičů a dětí, vylíčení rozhodujících skutečností (zdravotní stav dětí, výdaje, potřeby a aktivity dětí, příjmy rodičů) a návrh petitu rozsudku.¹⁰⁸

Soud v řízení určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu. Při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy mohou nastat dva způsoby řešení. Soud tedy buď schválí dohodu rodičů nebo sám rozhodne o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Při rozhodování přihlíží k vymezeným kritériím chránícím zájem dítěte, jenž je dovozován z osobnosti dítěte, jeho vloh, schopností a vývojových možností, z respektování práva dítěte na péči obou rodičů, z udržování pravidelného styku s rodiči, z citové orientace na sourozence, prarodiče a další příbuzné, ze zázemí dítěte, z práva druhého rodiče na pravidelnou informaci o dítěti a z dalších hledisek uvedených v § 26 odst. 4 ZOR.¹⁰⁹ K zabezpečení těchto kritérií provádí soud dokazování a šetření např. vyslechně

¹⁰⁶ V samotném § 25 ZOR není jasně stanovena lhůta, ve které může být podán návrh na rozvod, poté co bylo vydáno pravomocné rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu. V soudní praxi panuje nepsaný „usus“ hovořící o lhůtě šesti měsíců.

¹⁰⁷ SVOBODA, Karel. Rozvod s příliš starým opatrovnickým rozsudkem. *Právo a rodina*, 2009, č. 3, s. 1 – 2. Opačný názor zastává HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 26.

¹⁰⁸ JONÁKOVÁ, Irena. Nesporný rozvod. *Právo a rodina*, 2008, č. 7, s. 9.

¹⁰⁹ PLECITÝ, Vladimír a kol. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 44 – 45.

starší nezletilé dítě, uloží znalci nebo dětskému psychologovi zhotovit znalecký posudek eventuelně nechá zhotovit posudek od psychiatra.¹¹⁰

Na základě provedeného dokazování a šetření soud svěří dítě do péče jednoho z rodičů, do střídané nebo společné péče obou rodičů, popřípadě do péče jiné fyzické osoby. „Svěří-li dítě do výhradní péče jednoho z rodičů, stanoví výživné pouze druhému rodiči, neboť by bylo velice problematické vymezit hranici odpovídající stanovenému výživnému pro rodiče poskytujícího dítěti osobní péči a bydlení.¹¹¹

„Pro svěřením dítěte do společné nebo střídané péče jsou zákonem stanoveny následující podmínky: oba rodiče jsou způsobilí dítě vychovávat a mají o výchovu zájem, svěřením dítěte do společné nebo střídané výchovy je v zájmu dítěte a potřeby dítěte budou svěřením do společné nebo střídané výchovy lépe zajištěny. Tyto podmínky musí být splněny kumulativně.“¹¹² Společnou a střídanou výchovu může soud uložit pouze schválením dohody rodičů nikoliv o ní sám rozhodnout. Střídanou péči lze charakterizovat jako „svěřením dítěte v určitém přesně vymezeném časovém období do výchovy jednoho rodiče a v dalším časovém období do výchovy druhého rodiče. Soud současně vymezí práva a povinnosti obou rodičů v těchto střídajících se časových úsecích.“¹¹³ Předpokladem pro střídanou výchovu je blízkost bydliště rodičů dítěte, aby mohlo dítě docházet do stejné školy, a dobrá spolupráce a komunikace mezi rozvedenými rodiči. Společná výchova přichází v úvahu v případě, že rodiče po rozvodu zůstávají bydlet ve stejném bytě a jsou schopni se na otázkách výchovy a výživy dítěte dohodnout. Soud u společné ani střídané výchovy zpravidla netrvá na stanovení výživného rodičům.¹¹⁴ Výjimkou jsou případy, kdy jeden z rodičů má výrazně vyšší příjmy než druhý. Rodiče uzavřou dohodu o střídané výchově, ve které se otec zaváže přispívat výživné na nezletilé dítě, neboť dítě má právo sdílet stejnou životní úroveň se svými rodiči.¹¹⁵

¹¹⁰ DVOŘÁKOVÁ ZÁVADSKÁ, Jana, FRANCOVÁ, Marie. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI a. s., 2008, s. 12.

¹¹¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 95.

¹¹² HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 95.

¹¹³ ČERNÁ, Marie. *Rozvod, otcové a děti*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 40.

¹¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2000, s. 28 – 29.

¹¹⁵ NOVÁK, Daniel. I. Věkový limit u nezletilého dítěte při jeho svěřením do střídané výchovy; II. Výživné pro nezletilé dítě při vysoce nadprůměrných příjmech jednoho z rodičů. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 5, s. 40 – 41.

V České republice výrazně převládá počet případů, kdy je dítě svěřeno po rozvodu do péče matky. Statistiky hovoří až o 90 % z celkového počtu případů. Snažíme-li se dohledat příčinu tohoto důsledku, zjistíme, že přibližně 80 % otců neprojeví o dítě vůbec zájem a přímo u soudu souhlasí, aby dítě zůstalo po rozvodu v péči matky. Celý spor se poté ze strany otce odehrává v duchu vysoudit pro něj přijatelné výživné. U zbývajících 20 % sporů, kde žádají otcové o svěřením dítěte do péče, soud pečlivě provádí dokazování nejen výsledkem obou rodičů, ale i znaleckými posudky znalců a dětských psychologů. Na základě zjištěných skutečností soud svěřuje dítě z poloviny matkám a z poloviny otcům.¹¹⁶

¹¹⁶ SAMKOVÁ VESELÁ, Klára. *Trendy rozhodování soudů ve věcech svěřením dětí do péče jednoho z rodičů (subjektivní zamyšlení)*. [online]. epravo.cz, 31. března 2004 [cit 3. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/trendy-rozhodovani-soudu-ve-vecech-svereni-deti-do-pece-jednoho-z-rodicu-subjektivni-zamysleni-24685.html>>.

5. Charakteristika rozvodu manželství v Anglii a Walesu

Předmětem mého srovnání rozvodového práva se zahraniční úpravou se staly tyto dvě země převážně z důvodu nedostupnosti relevantních informací v okruhu české bibliografie a odborných časopisů a také z důvodu nabízené možnosti v budoucnu do této země odcestovat. Jak jsem již zmínila v závěru, ke srovnání nesporného rozvodu manželství s právní úpravou rozvodového práva Irska a Skotska mi již nezbyl prostor vyhraněný pro rozsah diplomové práce, ale v rámci rozšíření tohoto tématu prostřednictvím rigorózní práce o tom uvažuji.

„Anglie a Wales spadá do angloamerického právního systému. Mezi hlavní prameny práva uplatňované v těchto zemích patří zákony schválené parlamentem, právo Evropského společenství, právní nařízení a jiné podzákoné právní předpisy a obyčejové právo vyvinuté ze soudních rozhodnutí. Objeví-li se mezi těmito prameny práva kolize, je hlavním místem jejich řešení soud.“¹¹⁷

5.1. Přehled historického vývoje rozvodu manželství

Před rokem 1857 bylo manželství v anglickém právu považováno za nerozlučitelné. Jedinou výjimkou umožňující konkrétní manželství zrušit představoval individuální akt parlamentu (Act of Parliament). Tento způsob byl velmi zdlouhavý, nákladný a dostupný pouze malé skupině osob. Manželství před rokem 1857 podléhalo kanonickému právu katolické církve, která nedovolovala předtím ani potom rozvod manželství. Přijetím Matrimonial Causes Act (zákona o manželských sporech) v roce 1857 došlo k položení základů soudobého rozvodového práva. Civilním soudům byla přiznána pravomoc udělovat povolení manželské odluky, ale i pravomoc udělovat rozhodnutí o zániku manželství a jeho neplatnosti, aniž by tím porušily základní princip rozvodového práva uplatňovaný v parlamentním řízení. V soudním řízení bylo možné usilovat o rozvod manželství pouze z důvodu cizoložství odpůrce. Žadatel musel prokázat svou nevinu a přesvědčit soud, že neuzavřel s odpůrcem žádnou tajnou dohodu, aby se oba vymanili z povinnosti setrvat v manželství. Matrimonial Causes Act z roku 1857 dovoloval manželovi podat žádost pouze na základě tvrzení cizoložství manželky. Naproti tomu manželka

¹¹⁷ *Právní řád – Anglie a Wales*. [online]. Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci, 5. září 2006 [cit 4. listopadu 2010]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_order/legal_order_eng_cs.htm>.

musela ve své žádosti prokázat nejen cizoložství manžela, ale i některé další špatné jednání spočívající v bigamii, incestu, znásilnění, sodomii, týrání nebo opuštění.¹¹⁸

Přijetím Matrimonial Causes Act v roce 1937 došlo k rozšíření důvodu rozvodu spočívající v cizoložství o další rozvodové důvody: zlé zacházení, opuštění manžela po dobu trvající nejméně tři roky a nevyléčitelná duševní choroba. Po druhé světové válce narůstal počet nespokojených manželství toužících po rozvodu a objevovala se kritika právních předpisů. Dlouhé úsilí o reformu rozvodového práva zaznamenalo úspěch až vydáním dvou materiálů v roce 1966. Jeden návrh na změnu zpracovala anglikánská církev vedena arcibiskupem z Canterbury pod názvem „Putting Asunder“. V jejích návrhu byl stanoven nenapravitelný rozvrat jako jediný důvod pro zánik manželství a v souvislosti s tím uložena povinnost soudu provést podrobné vyšetřování skutečností a příčin rozvratu manželství. Druhý návrh vypracovaný Law Commission akceptoval nenapravitelný rozvrat manželství jako jediný důvod pro rozvod manželství a zároveň stanovil cíle reformy, které posilovaly stabilitu manželství, avšak nesouhlasil s tím, aby bylo v manželském vztahu prováděno vyšetřování.¹¹⁹ Law Commission místo toho navrhla, že rozvrat manželství by měl být stanoven na základě jedné nebo více skutečností, kdy tři z nich by byly založeny na starých manželských deliktech a další dvě na době odloučení. Výsledkem úsilí Law Commission bylo přijetí Divorce Reform Act v roce 1969, který nabyl účinnosti 1. 7. 1971 a který byl později znovu přijat jako Část I Matrimonial Causes Act 1973. Až na některé pozměňovací návrhy zůstaly reformy zavedené v Divorce Reform Act z roku 1969 dodnes platným právem.¹²⁰

Na konci 80. let 20. století vzrostla nespokojenost s právními předpisy. V důsledku anglické zásadní reformy rozvodového práva byl v roce 1996 vypracován Family Law Act obsahující návrhy na změnu stanovených skutečností prokazující nenapravitelný rozvrat manželství a návrhy na změnu samotného postupu řízení. Family Law Act nikdy nebyl přijat a nakonec se od něj upustilo, protože bylo prokázáno, že návrhy v něm obsažené budou v praxi neproveditelné.¹²¹

¹¹⁸ Tento zvláštní požadavek byl zrušen až v roce 1923, ale cizoložství zůstalo i nadále jako jedním z důvodů pro rozvod manželství. CRUZ, Peter de. *Family law, sex and society: a comparative study of family law*. London: Routledge, 2010, s. 41 – 42.

¹¹⁹ Law Commission považovala zjišťování rozpadu manželství pomocí vyšetřování příčin pro strany za stresující, drahé, časově náročné a hlavně nestihatelé.

¹²⁰ STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, s. 136 – 137.

¹²¹ STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, s. 138.

5.2. Platná právní úprava

Primární právní úpravu rozvodu manželství nalezneme v Matrimonial Causes Act (MCA) 1973 v části I, která se zabývá podmínkami pro docílení rozvodu manželství, neplatnosti manželství či manželské odluky. V MCA 1973 v části II najdeme finanční a majetková nařízení na rozvod manželství (neplatnost manželství nebo manželskou odluhu). Hlavním pramenem procesního řízení o rozvod manželství je Family Proceedings Rules (FPR) 1991. Rozvod manželství je rozdělen do dvoustupňového procesu. Soud musí nejprve zjistit, zda došlo k nenávratnému rozpadu manželství, aby mohl vydat rozhodnutí „nisi“. Nejdříve za šest týdnů může žadatel požádat o prohlášení rozhodnutí za konečné („decree absolute“), jehož udělením je manželství prohlášeno za ukončené.¹²²

Příslušnost soudu pro rozvodové řízení v Anglii nebo Walesu je stanovena v čl. 5 Domicile and Matrimonial Proceedings Act 1973 a v Nařízení Brusel II.¹²³ Soudy v těchto zemích mají pravomoc rozhodnout o rozvodu manželství, pokud některý z manželů má trvalé bydliště v Anglii nebo Walesu, bylo-li zde řízení zahájeno, nebo má obvyklý pobyt v Anglii nebo Walesu po dobu jednoho roku ke dni zahájení řízení. Funkčně příslušný je hrabský soud (County Court) nebo Vysoký soud (High Court) se sídlem v Londýně. Domicile and Matrimonial Proceedings Act 1973 dává rozvodovým soudům pravomoc přerušit nebo zastavit rozvodové řízení v těch případech, kdy rozvodové řízení probíhá v jiném státě.¹²⁴ Příkladem je rozsudek S. v S., ve kterém Vysoký soud vyhověl žádosti manžela o přerušování řízení, protože soud v New Yorku byl více vhodným soudem pro rozvod manželství.¹²⁵

V Anglii a Walesu není možné podat žádost o rozvod manželství k soudu během prvního roku po uzavření manželství. Jde o absolutní překážku a ani soud nemá pravomoc od této překážky upustit. Nelze však zakázat podání žaloby o rozvod opírající se o skutečnosti, které se objevily v prvním roce manželství. Oproti rozvodu manželství vydání rozhodnutí o neplatnosti nebo povolení manželské odluky lze

¹²² STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, s. 142.

¹²³ Nařízení Rady (ES) 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení č. 1347/2000. Úř. věst. L 338, 23. prosince 2003, s. 1 – 29.

¹²⁴ STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, s. 142 – 143.

¹²⁵ S. v S. (Divorce: Staying Proceedings) [1997] 2 FLR 100; BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 69.

žádat již během prvního roku manželství. Význam této absolutní překážky je spatřován v podobě nově uzavřených manželství.¹²⁶

5.2.1. Důvod rozvodu manželství

Základní vymezení důvodu rozvodu manželství najdeme obsaženo v čl. 1(1) MCA 1973, podle kterého návrh na rozvod mohou podat soudu oba manželé pouze na základě jednoho důvodu rozvodu manželství a to, že manželství bylo nenávratně rozvráceno. Nenávratný rozvrat manželství může být stanoven pouze prokázáním jednoho nebo více manželských provinění. Jedná se o tyto v zákoně taxativně vymezené skutečnosti:

- a) druhý z manželů spáchal cizoložství a žadatel s ním není schopen dále žít,¹²⁷
- b) druhý z manželů se choval takovým způsobem, že od navrhovatele nemůže být přiměřeně možné očekávat, že s ním bude nadále žít (závadné chování),
- c) druhý z manželů opustil navrhovatele po dobu nejméně dvou let před podáním žádosti (opuštění),
- d) manželé žili odděleně po dobu nejméně dvou let před podáním žádosti o rozvod (rozvod se souhlasem druhého manžela),
- e) manželé žili odděleně po dobu nejméně pěti let před podáním žádosti o rozvod (rozvod bez souhlasu druhého manžela).¹²⁸

Jestliže žádné z těchto provinění nebude prokázáno, soud nevynesie rozhodnutí, i když je přesvědčen, že manželství je u konce. Podaří-li se některému z manželů prokázat existenci jedné ze skutečností, soud má ponechanou pravomoc odmítnout rozhodnutí, poněvadž není přesvědčen o nenávratném rozvratu manželství. Povinností soudu je sice zkoumat (je-li to rozumně možné) skutečnosti tvrzené oběma manželi, ale z praktického hlediska leží důkazní břemeno výhradně na žadateli, aby prokázal jednu z pěti skutečností, neboť odpůrce ve své obraně proti žalobě může popřít tvrzení o nenávratném rozvratu manželství.¹²⁹ Dospěje-li soud v některém stadiu řízení ke konkluzi, že existuje reálná možnost na usmíření mezi

¹²⁶ BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 69.

¹²⁷ V judikátu Court of Appeal ve věci Cleary v. Cleary, 1974 je stanoveno, že příčinná souvislost není třeba mezi těmito dvěma předpoklady uvedenými v čl. 1(2) MCA 1973. HADERKA, Jiří. *Rozvod v současném světě*. 2. díl. Praha: SEVT, 1989, s. 254.

¹²⁸ čl. 1 Rozvod a rozpad manželství, odst. 2. Matrimonial Causes Act 1973 ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁹ LOWE, Nigel V. The English Law on Divorce and Maintenance, In HOFER, Sibylle (ed). *Scheidung und nachehelicher Unterhalt im europäischen Vergleich*. Gieseking Buchverlag, 2003, s. 59 – 60.

manželi, odročí řízení na jím vhodnou dobu potřebnou pro vyřešení sporů mezi manželi.¹³⁰

5.3. Rozvod se souhlasem druhého manžela

Soud projednávající žádost nemusí považovat manželství za nenávratně rozvrácené, dokud ho navrhovatel nepřesvědčí o tom, že s odpůrcem žili odděleně po dobu trvající alespoň dva roky bezprostředně předcházející před podáním žádosti o rozvod a odpůrce dal souhlas s rozvodem manželství.¹³¹ Toto ustanovení, připouštějící rozvod na základě souhlasu poté co uplyne doba odloučení je podmíněno skutečností, že zákon je založen na nenávratném rozvratu manželství. Odloučení je nepochybně nejlepším důkazem o rozvratu manželství a plynutí času zase nejspolehlivější známkou nenávratnosti rozvratu.¹³² V případě rozvodu se souhlasem druhého manžela je vyžadováno splnění všech zákonných podmínek uvedených níže.

5.3.1. Dvouleté odloučené soužití manželů

Odloučené soužití manželů je vyžadováno po dobu alespoň dvou let bezprostředně předcházejících před podáním návrhu na rozvod. Precedenční právo (case law) stanovilo, že v tomto období je rozhodující, aby do dvouletého odloučení byl započítán i poslední den tohoto odloučení a žaloba byla podána až den následující po splnění požadovaného období.¹³³ V samotném MCA 1973 není přímo vyžadována nepřerušovaná doba odloučení. Za usmíření mezi manželi nelze považovat dobu nebo dílčí doby nepřesahující šest měsíců, v němž strany začaly žít společně. Toto období, během kterého strany žily společně, nemůžeme přičítat k dvouletému období, kdy mají žít odděleně. Z toho vyplývá, že manželé mohou

¹³⁰ čl. 6 odst. 2 Pokusy o usmíření manželů. Matrimonial Causes Act 1973, ve znění pozdějších předpisů.

¹³¹ čl. 1 odst. 2 písm. d) Rozvod a rozpad manželství, Matrimonial Causes Act 1973 ve znění pozdějších předpisů.

¹³² MASSON, Judith M a kol. *Principles of family law*. 8th edition. London: Sweet & Maxwell, 2008, s. 300.

¹³³ Warr v Warr [1975] 1 All ER 85; LOWE, Nigel V. The English Law on Divorce and Maintenance, In HOFER, Sibylle (ed). *Scheidung und nahehehlicher Unterhalt im europäischen Vergleich*. Giesecking Buchverlag, 2003, s. 62.

společně strávit až 20 % požadovaného času (tj. 6 měsíců z období 30 měsíců), aniž by se jim přerušila kontinuita požadovaného odloučení.¹³⁴

5.3.2. Odloučený způsob života

Požadavek odloučeného žití („living apart“), kdy strany by měly žít odděleně pro vyžadované období, soud vysvětluje jako nárok zahrnující nejen fyzickou, ale i duševní stránku tohoto odloučení. Za fyzické odloučení soud považuje typický příklad, kdy si strany založily oddělené domácnosti v různých domech a na jiných adresách. U tohoto případu nelze pochybovat o odděleném žití manželů. Pokud strany zůstanou žít pod jednou střechou, je zde stále možnost žít odděleně. Zákon v tomto případě stanoví, že strany žijí odděleně, dokud nezačnou žít společně (čl. 2(6) MCA 1973). K prokázání požadavku odloučeného žití je třeba si položit otázku, zda nadále trval nějaký druh přátelského soužití mezi stranami? Pokud se manžel nastěhuje do jednoho nebo dvou pokojů a přestane sdílet společné věci s manželkou, je zde prokazatelné odloučení jednotlivých domácností. Naopak odcizené strany, které sdílí stejný obývací pokoj a jedí u společného stolu nebo dokonce společně sledují televizi, soud nepovažuje za žijící odděleně.¹³⁵

V rozsudku *Mouncer v. Mouncer* soud žádost o rozvod zamítl, neboť strany nežily v oddělené domácnosti, ačkoliv spaly v odloučených ložnicích, ale sdílely spolu běžné domácí práce a staraly se společně o děti.¹³⁶ Naopak v rozsudku *Fuller v. Fuller* odloučený manžel poté co dostal srdeční infarkt, se vrátil zpět do domu, kde bydlela jeho žena se svým přítelem. Společné žití tedy znamená více než bydlení ve společné domácnosti. Manželé musí žít spolu jako muž a žena a ne jako nájemník a majitelka.¹³⁷

U vymezení duševní stránky odloučeného soužití je třeba zmínit rozhodnutí *Santos v. Santos*, v němž soud považuje za začátek odloučeného soužití to, že si alespoň jedna ze stran připustí skutečnost, ohledně konce jejího manželství.¹³⁸

¹³⁴ MASSON, Judith M a kol. *Principles of family law*. 8th edition. London: Sweet & Maxwell, 2008, s. 300.

¹³⁵ MASSON, Judith M a kol. *Principles of family law*. 8th edition. London: Sweet & Maxwell, 2008, s. 300 – 301.

¹³⁶ *Mouncer v. Mouncer* [1972] 1 WRL 321; STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, s. 142 – 143.

¹³⁷ *Fuller v. Fuller* [1973] 1 WRL 730; MASSON, Judith M a kol. *Principles of family law*. 8th edition. London: Sweet & Maxwell, 2008, s. 301.

¹³⁸ *Santos v. Santos* [1972] 88 L.Q.R. 328; BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 105.

Rozhodnutí Santos bylo velmi sporným rozhodnutím. Přijetím zvláštního řízení¹³⁹ došlo v praxi k ohrožení úvah Court of Appeal založených na předpokladu, že u konsenzuálního rozvodu na základě odloučeného soužití se provádí uzavřené soudní přezkoumání. Stanovená pravidla zvláštního řízení vyžadovala po navrhovateli, aby uvedl den, kdy se s odpůrcem odloučili, poskytl stručný důvod nebo hlavní příčinu jejich odloučení, uvedl datum, kdy a za jakých okolností došel k závěru ohledně konce jejich manželství. Přesvědčí-li tím soudce okresního soudu o správném doložení veškerých podkladů, soudce již nepřezkoumává pravost jeho tvrzení.¹⁴⁰ Velice přesvědčivým důkazem může být např. dopis adresovaný druhé straně. Za postačující důkaz lze brát prokázání změny ve struktuře chování (např. ukončením návštěv manžela, který je ve vězení, v nemocnici nebo jinde pryč z domova, ukončením komunikace s druhým manželem, získáním práce v zámoří nebo zařízením si bydlení s přítelem).¹⁴¹

5.3.3. Souhlas odpůrce

Pro vydání předběžného rozhodnutí „nisi“ zákon vyžaduje kladný souhlas odpůrce a ne pouhé nepodání námitek proti rozvodu. Odpůrce musí mít právní způsobilost k vydání rozhodnutí a musí mu být poskytnuty podle soudního řádu takové informace nezbytné k pochopení následků spojených s udělením souhlasu k vydání předběžného rozhodnutí „nisi“. Tyto následky jsou spatřovány např. v možné ztrátě důchodu nebo dědických práv. Odpůrce svůj souhlas oznámí soudu buď vyplněním oznámení, nebo častěji používaným způsobem a to podepsáním souhlasu na potvrzení o doručení soudní obsílky. V obou případech musí být připojen jeho vlastnoruční podpis.¹⁴²

Souhlas lze odvolat kdykoliv před vydáním předběžného rozhodnutí „nisi“, načež soud řízení zastaví. Odpůrce může udělit podmíněčný souhlas vázící se ke splnění požadavku, že navrhovatel nebude požadovat náhradu nákladů po odpůrci.¹⁴³ Kdykoliv před vydáním konečného rozhodnutí („decree absolute“) má odpůrce právo

¹³⁹ Roku 1973 bylo zavedeno zvláštní řízení pro rozvod bez opozice odpůrce založené na skutečnosti dvouletého odloučení manželů se souhlasem druhého manžela, v případě, že manželé neměli děti. Toto zvláštní řízení umožňovalo rozvod na základě prohlášení o samotných důkazech. MASSON, Judith M a kol. *Principles of family law*. 8th edition. London: Sweet & Maxwell, 2008, s. 288.

¹⁴⁰ MASSON, Judith M a kol. *Principles of family law*. 8th edition. London: Sweet & Maxwell, 2008, s. 288.

¹⁴¹ BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 106.

¹⁴² STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, s. 147.

¹⁴³ Tento požadavek se objevil v rozhodnutí Beales v. Beales [1972] 2 WLR 972. Nyní je obvyklé, že si každá strana platí vlastní náklady.

požádat o zrušení rozhodnutí „nisi“ a soud je oprávněn takové rozhodnutí zrušit, uvedl-li navrhovatel (úmyslně nebo neúmyslně) odpůrce v omyl ohledně některé skutečnosti, kterou odpůrce vzal v úvahu při rozhodování, zda udělí souhlas s rozvodem či nikoliv.¹⁴⁴

5.3.4. Zvláštní ochrana žalovaného

Zákon obsahuje souhrn ustanovení poskytujících ochranu nevinnému odpůrci (např. zajištění finančního postavení), který byl rozveden na základě rozvodového důvodu spočívajícím v dvouletém odloučení a který se nedopustil žádného v zákoně uvedeného manželského provinění. Odpůrce může po vydání předběžného rozhodnutí „nisi“ požádat soud o posouzení jeho finanční situace po rozvodu. V takovém případě soud nesmí vydat konečné rozhodnutí, dokud není přesvědčen, že navrhovatel nebude požadovat vydání finančního opatření pro odpůrce nebo že finanční opatření učiněná navrhovatelem jsou rozumná a spravedlivá nebo ta nejlepší, jaká mohou být za daných okolností učiněna¹⁴⁵.

V přeneseném slova smyslu čl. 10 MCA neposkytuje překážku bránící rozvodu, neboť pouze umožňuje odpůrci protahovat vydání konečného rozhodnutí. Na druhé straně vyhýbá-li se navrhovatel záměrně své finanční odpovědnosti, může dojít z jeho strany k zneužití těchto ustanovení v jeho prospěch. V důsledku toho zjistí-li soud, že navrhovatel neučinil takové finanční zajištění, jaké měl učinit, může na základě čl. 10 (4) MCA vydat konečné rozhodnutí za každých okolností, je-li žádoucí, aby tak neprodleně učinil anebo získal-li přesvědčivý závazek od navrhovatele, že poskytne takové finanční zajištění pro odpůrce, které by soud mohl schválit.¹⁴⁶

Tyto žádosti jsou postupovány podle čl. 10 MCA. Kromě toho žádost může být prospěšná jako taktický manévr vyvíjející tlak na navrhovatele, aby vyřešil finanční situaci stran zejména tam, kde může být problém vymáhat nařízení pomocného zajištění (ancillary relief). V rozhodnutí *Garcia v. Garcia* například žádost podle čl. 10 MCA byla použita k vymáhání plateb výživného na dítě, neboť žadatel neplnil platební povinnosti podle španělské dohody o oddělení. Odvolací soud konstatoval, že ochrana poskytována podle čl. 10 MCA nebyla omezena na budoucí finanční

¹⁴⁴ čl. 10 odst. 1 Řízení po vydání předběžného rozhodnutí „nisi“: zvláštní ochrana odpůrce v oddělených případech. Matrimonial Causes Act 1973, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁵ čl. 10 odst. 3 Řízení po vydání předběžného rozhodnutí „nisi“: zvláštní ochrana odpůrce v oddělených případech. Matrimonial Causes Act 1973, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁶ LOWE, Nigel V. *The English Law on Divorce and Maintenance*, In HOFER, Sibylle (ed). *Scheidung und nachehelicher Unterhalt im europäischen Vergleich*. Gieseking Buchverlag, 2003, s. 65.

zajištění a mohla by sloužit i k náhradě minulých finančních křivd a nesplněných závazků. Soud tedy odmítl vydat konečné rozhodnutí, neboť jeho povinností bylo nejprve zvážit všechny okolnosti případu.¹⁴⁷

5.4. Rozvodové řízení

Rozvodové řízení se liší podle toho, zda jde o rozvod bez obhajoby odpůrce nebo rozvod s obhajobou odpůrce. V praxi převládají rozvody bez obhajoby odpůrce, poněvadž u rozvodu s obhajobou odpůrce je nutné počítat s vysokými náklady a často s bezvýsledností obhajoby. Jednací řád upravující rozvodové řízení je obsažen ve Family Proceedings Rules 1991.¹⁴⁸

5.4.1. Rozvod bez obhajoby odpůrce

Pro tento druh řízení není vyžadována přítomnost účastníků nebo jejich právních zástupců u soudu. Žádost je ústřední dokument rozvodového řízení informující odpůrce a soud o tom, na jakém základě se navrhovatel domáhá vydání rozhodnutí o rozvodu a vydání dalších nařízení souvisejících s rozvodem manželství. Chce-li žadatel zahájit řízení, musí předložit žádost hrabskému soudu¹⁴⁹ nebo rozvodové registratuře (Divorce Registry) Vysokého soudu v Londýně. Návrh může být podán buď prostřednictvím advokáta, nebo navrhovatelem osobně. U advokátního zastupování stran není právní pomoc poskytována pro řízení o rozvod, a tedy sjedná-li si navrhovatel právní zastoupení, musí hradit požadované náklady sám.¹⁵⁰

Konkrétní úprava žádosti není stanovena. FPR 1991 vyjmenovává údaje, které musí být zahrnuty v žádosti. Žádost musí obsahovat např. jména a adresy stran, datum a místo uzavření manželství, celé jméno a datum narození dětí, podrobnosti o předchozím řízení a posudek Sdružení na podporu dítěte (Child Support Agency), prohlášení o tom, že manželství je nenávratně rozvráceno, prokázání rozvratu na základě jedné nebo více skutečností a odůvodnění záležitostí spočívajících v prokázání skutečností. Žádost je zakončena petittem vyjadřujícím tvrzení, že manželství má být rozvedeno, komu má být nařízena náhrada nákladů a petittem obsahujícím nároky pomocného zajištění týkající se majetku a finančního zajištění,

¹⁴⁷ Garcia v. Garcia [1992]1 FLR 256; STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, s. 148.

¹⁴⁸ STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, s. 149.

¹⁴⁹ Věcně příslušné jsou pouze ty hrabské soudy, jimž působnost propůjčil lord kancléř. V praxi se žádost podává většinou u hrabského soudu nejbližšího místu bydliště navrhovatele.

¹⁵⁰ STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, s. 149.

popřípadě petitem stanovujícím komu má být dítě svěřeno do péče a kdo bude platit výživné.¹⁵¹

Navrhovatel musí společně s žádostí o rozvod předložit soudu oddací list, prohlášení o dohodě o úpravě poměrů dětí (tzv. formulář č. 4), osvědčení od advokáta, že se pokoušel o usmíření manželů (tzv. formulář č. 3), prohlášení na podporu návrhu a zaplacený soudní poplatek¹⁵² nebo potvrzení o osvobození od soudního poplatku.¹⁵³ Poté co dopadne žádost společně s dalšími dokumenty na soud, zapíše se do rejstříku a přidělí se jí pořadové číslo. Soud následně doručí kopii žádosti odpůrci společně s formulářem známým jako Oznámení o řízení (formulář č. 5) a s potvrzením o doručení žádosti. V potvrzení o doručení žádosti odpůrce musí uvést kromě jiného, zda souhlasí s rozvodem či zda zamýšlí se bránit a poté vyplněné odeslat soudu zpět do sedmi dnů od doručení. Navrhovatel má právo písemně požádat o nařízení jednání a přiloží-li všechny potřebné dokumenty, okresní soudce věc zapíše do zvláštního seznamu věcí určených pro zvláštní řízení. Okresní soudce zkoumá z hlediska procesní správnosti důkazy předložené navrhovatelem a jeví-li se mu podklady nabízené navrhovatelem jako dostačující, vyplní předepsané potvrzení, v němž stanoví datum, čas a místo pro vydání rozhodnutí „nisi“. Pokud okresní soudce není v tomto případě přesvědčen o nenávratném rozvratu manželství, může vyzvat navrhovatele k podání dalších důkazů nebo může vyškrtnout případ z listiny určené pro zvláštní řízení a věc předložit soudci k jednání.¹⁵⁴

Vydá-li soudce nebo okresní soudce v předem určený den rozhodnutí „nisi“, zašle kopii tohoto rozhodnutí oběma stranám. Rozhodnutí „nisi“ právně nezpůsobuje zánik manželství, manželství tu nadále trvá. Konečné rozhodnutí vyvolávající zánik manželství může být vydáno na žádost navrhovatele teprve šest týdnů po udělení rozhodnutí „nisi“. Pokud navrhovatel žádost ve stanovené lhůtě nepodá, má odpůrce právo zažádat o vydání konečného rozhodnutí nejdříve za tři měsíce ode dne, kdy mohl zažádat navrhovatel. Nastane-li skutečnost, že žádná ze stran během dvanácti měsíců od udělení rozhodnutí „nisi“ nepožádá o prohlášení rozhodnutí za konečné,

¹⁵¹ BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 131.

¹⁵² Soudní poplatek za podání žádosti o rozvod, o zrušení manželství nebo o manželskou odůlku činí £ 340. Více Občanské a rodinné soudní poplatky [online]. HMCS, 12. listopadu 2010 [cit. 12. listopadu 2010]. Dostupné na http://www.hmccourts-service.gov.uk/courtfinder/forms/ex50_e.pdf.

¹⁵³ DUNN, Virginie, LACHKOVIC, Veronica. *Family law in practice*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 48.

¹⁵⁴ STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, s. 150 - 151.

má po uplynutí této doby soudce pravomoc požadovat po žadateli, aby předložil čestné prohlášení nebo důkazy ve veřejném jednání vysvětlující zpoždění podání žádosti.¹⁵⁵

Obdrží-li okresní soudce žádost o prohlášení rozhodnutí za konečné, vyhledá soudní záznamy vztahující se k případu a zkontroluje je podle hledisek uvedených v bodě 2.49(2) FPR 1991. Zvláště se přesvědčí, zda soudce schválil dohodu o úpravě poměrů dětí a zdali nebyl podán opravný prostředek nebo neprobíhá nové projednání. Dále soudce zjišťuje, nejsou-li vzneseny námitky Královským solicitem¹⁵⁶ týkající se nesrovnalostí v případě (např. podvodný rozvod založený na falešných důkazech) nebo nejsou-li vzneseny námitky třetí osobou dotýkající se podstatné skutečnosti soudu doposud neznámé.¹⁵⁷

Účel tohoto dvoustupňového postupu má v současném právu zcela jiný význam než dříve. Nyní období mezi rozhodnutím „nisi“ a konečným rozhodnutím slouží k projednání finančních a dalších následků způsobených rozvodem manželství. Prohlášením rozhodnutí za konečné manželství zaniká a účastníci mají možnost uzavřít legálně manželství nové.¹⁵⁸

5.4.2. Rozvod s obhajobou odpůrce

Rozvod s obhajobou odpůrce je méně běžným případem v anglické soudní praxi, ale občas se vyskytne případ, jenž by měl být bráněn. Zvolí-li si odpůrce tuto možnost, ztrácí nárok na to, aby jeho případ byl projednán ve zkráceném zvláštním řízení. U obhajovaného rozvodu je odpůrce povinen po obdržení potvrzení o doručení soudní obsílky dát najevo svůj úmysl se bránit. Oznámení o úmyslu se bránit musí poslat soudu ve lhůtě sedmi dnů od obdržení obsílky. Samotné vyjádření úmyslu se bránit však není dostačující pro zahájení řízení. Odpůrce musí následně podat na soud svoji odpověď do 21 dnů poté, co vyprší lhůta pro odeslání potvrzení o obdržení soudní obsílky (tedy celkem do 28 dnů od doručení žádosti).¹⁵⁹

¹⁵⁵ MASSON, Judith M a kol. *Principles of family law*. 8th edition. London: Sweet & Maxwell, 2008, s. 289.

¹⁵⁶ Královský solicitor (Queen's Proctor) zastupoval Korunu ve věcech manželských a pozůstalostních. Intervence královského solicitora byly více obvyklé podle starého rozvodového práva. Takové zásahy jsou nyní vzácné. STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Macmillan, 2008, s. 151.

¹⁵⁷ BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 144 – 145.

¹⁵⁸ MASSON, Judith M a kol. *Principles of family law*. 8th edition. London: Sweet & Maxwell, 2008, s. 289.

¹⁵⁹ STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, s. 152.

Vypracování odpovědi (a protižaloby je-li nějaká) je podobné jako navrhnutí obrany a protinároku. Právní pomoc je v tomto případě nezbytná. Soudce totiž u obhajovaného rozvodu nařídí veřejné jednání s podáním ústních důkazů a křížovým výslechem obou stran. Odpůrce bývá odrazován od svého úmyslu, neboť obranou zpravidla nedosáhne požadovaného účelu a zaplatí drahé právní náklady. Bude ho to stát spoustu bolestivého rozrušení a navíc nadměrně zpozdí vypořádání vzájemných záležitostí. Rozumný odpůrce může stále před zahájením řízení vzít zpět svůj návrh na obhajovaný rozvod a nechat řízení bez obhajoby. K tomuto kroku často v praxi dochází.¹⁶⁰

5.5. Úprava práv a povinností rodičů k nezletilým dětem

S rozvodem manželství je spojena povinnost soudu zabývat se úpravou poměrů dětí rozvádějících se manželů. Soud se zaměří na děti, které stále potřebují péči a finanční podporu rodičů vzhledem k jejich věku a dalším okolnostem. Za „dítě z rodiny“ (child of the family) je považováno dítě narozené oběma manželům, včetně dítěte narozeného před uzavřením manželství a jakékoliv další dítě umístěné v jejich domácnosti, o které se manželé starali jako by se jim narodilo (např. adoptované dítě), pokud to jsou děti mladší 16 let nebo ve věku mezi 16 a 18 lety a studují na vysoké škole, popřípadě další i starší děti, o nichž soud stanoví, že se na ně vztahuje čl. 41 MCA 1973 (zdravotně postižené děti).¹⁶¹

Podepíší-li oba rodiče prohlášení o dohodě o úpravě poměrů dětí a uvedou-li všechny podrobnosti o dětech v tomto formuláři předloženém soudu tak, aby neměl soud žádný důvod k obavám, soud následně automaticky bez vyžadování dalších důkazů vydá podle čl. 41 MCA 1973 osvědčení o tom, že je mu známa totožnost dětí a že si nepřeje zasahovat do ujednání rodičů. V tomto případě soud nemusí vykonávat svoji pravomoc podle Children Act 1989.¹⁶²

Jeví-li se okresnímu soudci v souladu s ustanovením 2.39 FPR 1991 předložené prohlášení o dohodě o úpravě poměrů dětí jako neuspokojivé, neboť v něm nalézá problém s ubytováním, vzděláním, zdravotní péčí, finančním zajištěním nebo některými dalšími podobnými věcmi eventuálně existují-li jiná potencionální úskalí v budoucím uspořádání, nemusí vydat osvědčení podle čl. 41 MCA 1973. V tomto

¹⁶⁰ BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 147 – 148.

¹⁶¹ Prospekt D185 Children and divorce [online]. HMCS, 14. června 2010 [cit. 14. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.hmcourts-service.gov.uk/infoabout/divorce/index.htm>>.

¹⁶² BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 150.

případě soud vyzve strany k předložení dalších důkazů týkajících se dětí, vyžádá si zprávu o sociálním zabezpečení dětí¹⁶³ nebo výjimečně stanoví schůzku pro strany v jeho pracovně ve snaze urovnat spor. Pokud stále nedosáhne žádného uspokojivého řešení, bude nucen učinit výjimečný krok způsobující oddálení vydání konečného rozhodnutí. K takovému jednání se uchýlí za předpokladu, že to vyžadují okolnosti případu, aby soud zvážil použití své pravomoci podle CA 1989; soud tak nemůže učinit bez dalšího posouzení případu; a existují výjimečné okolnosti, které jsou žádoucí v zájmu dítěte, kdy soud může dát příkaz, aby rozhodnutí o rozvodu nebylo konečné, dokud nerozhodne jinak. Všechny tyto podmínky musí být splněny kumulativně.¹⁶⁴

Většinou těchto situací může být předcházeno řádnou přípravou dohody o úpravě poměrů dětí a předložením dalších dokumentů, kterými se soud bude zabývat v souvislosti s obtížnými situacemi (např. lékařskými zprávami pokud jde o dítě s chronickým onemocněním). Vzhledem k vzrůstajícímu počtu rozvodů se stalo rozvodové řízení rutinní záležitostí, při níž úloha dětí v rozvodu je minimální, ačkoliv podle čl. 41 MCA 1973 soud v daném případě může odložit udělení konečného rozhodnutí. Na udělení rozhodnutí „nisi“ záležitosti týkající se dětí nemají vliv.¹⁶⁵

5.6. Nároky uplatňované při rozvodu manželství

Veškeré druhy pomocného zajištění (ancillary relief)¹⁶⁶ vydávané soudem najdeme upraveny v čl. 22 - 24 MCA 1973. Navrhovatel musí své požadavky pomocného zajištění uvést v petitu žádosti o rozvod a odpůrce ve své odpovědi, pokud ji poskytne soudu.¹⁶⁷ Tyto nároky by měly být vždy učiněny na počátku soudního procesu (eventuálně v opravě žádosti). Žádost o pomocné zajištění může být soudem prováděna nejdříve po vydání předběžného rozhodnutí „nisi“, neboť dříve nemůže být aspektům pomocného zajištění v rámci příslušných ustanovení FPR 1991 vyhověno. Samotná pravomoc soudu vydávat příkazy ve prospěch

¹⁶³ Zprávy o sociálním zabezpečení dětí neboli blahu dětí připravuje CAFCASS. CAFCASS je organizace vyjadřující zájmy dětí nejen v rozvodovém řízení. Spolupracuje s dětmi a jejich rodiči a poté poskytuje vyjádření soudu, v němž uvádí, co spařuje jako nejlepší řešení v zájmu dětí. Více na <<http://www.cafcass.gov.uk>>.

¹⁶⁴ BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 150 – 151.

¹⁶⁵ BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 151 – 154.

¹⁶⁶ Pomocné zajištění (Ancillary relief) jsou finanční příkazy týkající se peněz a majetku manželů, které mohou být přiznány po vydání rozhodnutí o rozvodu, neplatnosti a manželské odluky.

¹⁶⁷ V řízení, v němž se rozhoduje o pomocném zajištění je strana požadující pomocné zajištění označena jako žadatel bez ohledu zda žádost podává navrhovatel nebo odpůrce a odpovídající strana označena jako odpůrce ačkoliv to nemusí být osoba odpůrce v rozvodovém řízení.

manželů vzniká na základě udělení předběžného rozhodnutí „nisi“ a všechny dlouhodobé příkazy jím vydané jsou omezeny nabytím účinnosti konečného rozhodnutí o rozvodu.¹⁶⁸

Jakákoliv ze stran může požádat soud o vydání příkazu na zajištění výživy manžela během rozvodového řízení. Jedná se o dočasné opatření v podobě pravidelných plateb na výživu druhého manžela pro období od zahájení rozvodového řízení do jeho ukončení.¹⁶⁹

V rámci skupiny příkazů dlouhodobé povahy může kdokoli z manželů požadovat vydání některého z následujících příkazů. Častým je příkaz na pravidelné platby výživného, v němž soud stanoví základní výživné buď pro druhého manžela nebo děti v týdenních, měsíčních či ročních pravidelných platbách dle čl. 23(1) písm. a) a d) MCA 1973. Příkaz na zajištění pravidelné platby vydávaný ve prospěch druhého manžela podle čl. 23(1) písm. b) MCA 1973 nebo dítěte podle čl. 23(1) písm. e) MCA 1973 není příliš obvyklý, neboť se vyžaduje, aby byl zajištěn na majetku, který není dostupný v dostatečném množství u většiny rozvodů, aby pokryl financování těchto zabezpečení. Příkaz na přiznání jednorázové částky lze udělit namísto nebo společně se základním výživným ve formě pravidelných plateb ve prospěch druhého manžela podle čl. 23(1) písm. c) MCA 1973 nebo dítěte podle čl. 23(1) písm. f) MCA 1973 nebo jich obou. Tyto příkazy se týkají finančního zajištění.¹⁷⁰ Mezi příkazy vztahující se k úpravě nemovitostí patří příkaz na převod majetku, příkaz na vypořádání majetku a příkaz na změnu předsvatebních nebo svatebních dohod.¹⁷¹

Vydá-li soud některý z výše uvedených příkazů obsažených v čl. 23 a 24 MCA 1973, může v souvislosti s tím nařídit prodej majetku, na kterém má jedna ze stran právně příznivý zájem. Tato pravomoc dává soudu oprávnění nařídit prodej pro ulehčení plateb stanovených jeho příkazy. Má-li příznivý zájem o majetek nebo výnosy z prodeje nějaká další osoba, je povinností soudu dát této osobě příležitost uplatnit své námítky. Příkaz k prodeji majetku nemůže nabýt účinnosti před vydáním konečného rozhodnutí o rozvodu.¹⁷²

U každého nároku upraveného v čl. 23, 24 a 24A MCA 1973 je soud povinen přihlížet ke všem okolnostem případu, přičemž prioritně bere ohled na blaho dítěte

¹⁶⁸ BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 157 - 159.

¹⁶⁹ čl. 22 Výživné během řízení. Matrimonial Causes Act 1973 ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁰ BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 159 – 166.

¹⁷¹ čl. 24 Příkazy k úpravě majetku ve spojení s rozvodovým řízením. Matrimonial Causes Act 1973 ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷² BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 166.

v rodině, které nedosáhlo věku 18 let. Speciální pravidla ve vztahu k nárokům rozvedeného manžela a ve vztahu k dětem stanoví čl. 25 MCA 1973, který obsahuje hlediska, jenž musí být soudem respektována. Ve vztahu k nárokům rozvedeného manžela jde například o příjem, výdělečné schopnosti, finanční potřeby, životní úroveň, věk manželů, jejich fyzické a mentální postižení a další. Ve vztahu k dětem jsou uvedeny podobné potřeby vztahující se k jejich osobě.¹⁷³

Od roku 1984 byla soudu poskytnuta pravomoc nařídít tzv. vypořádání jednou provždy („clean-break“) je-li to nezbytné, bez ohledu na přání stran. Stanoví-li soud periodické platby ve prospěch některého z manželů, měl by zvážit, jaká je dostačující doba pro to, aby se druhý manžel přizpůsobil nové situaci a začal být soběstačný a finančně nezávislý na platbách od povinného manžela. Vypořádání jednou provždy se nejvíce využívá u mladých bezdětných manželů nebo starších manželů, jejichž děti již odrostly.¹⁷⁴

¹⁷³ čl. 25 Věci, na které soud musí brát ohled při rozhodování o tom, jak vykoná své pravomoci podle čl. 23, 24 a 24A. Matrimonial Causes Act 1973 ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁴ BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003, s. 185 – 191.

6. Komparace právních úprav rozvodu se souhlasem druhého manžela v ČR a Anglii a Walesu

V této kapitole se zaměřím na celkové srovnání právních úprav rozvodů v ČR, Anglii a Walesu, v čem se nejvíce odlišují a naopak co mají společné. Především je třeba podotknout, že v České republice je uplatňován kontinentální právní systém a Anglie a Wales vychází z angloamerického právního systému. Rozdílnost těchto právních systémů se projevila v samotném zakotvení právních úprav rozvodů.

Velmi významným vlivem zasahujícím vývoj rozvodového práva v obou právních úpravách byl vliv církve, která si udržela své dogma o nerozlučitelnosti a svátosti manželství na našem území i za účinnosti ABGB. K úplnému prolomení této zásady došlo až přijetím novely zákona č. 320/1919 Sb. upravující rozvod manželství od stolu a lože a rozluky manželství. V Anglii a Walesu přijetím Matrimonial Causes Act v roce 1857 byly položeny základy soudobého rozvodového práva oprošťující se od vlivu církve a nepřipouštějící nerozlučitelnost manželství.

Do české právní úpravy byl zařazen nesporný rozvod až přijetím tzv. velké novely zákona o rodině s účinností od 1. 8. 1998, jejímuž schválení předcházela velká vlna nepokojů a pochybností ovlivněných hrozbou předčasných voleb.¹⁷⁵ Nesporný rozvod najdeme upravený v ustanovení § 24a zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších právních předpisů, zatímco v Anglii a Walesu nalezneme současnou právní úpravu rozvodu se souhlasem druhého manžela v čl. 1(1) písm. d) části I Matrimonial Causes Act z roku 1973, ve znění pozdějších předpisů.

Oba právní řády vychází z jediného důvodu pro rozvod manželství. V České republice je tímto důvodem tzv. kvalifikovaný rozvrat, kdy manželství je tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití, přičemž soud bere v úvahu příčiny rozvratu manželství. V Anglii a Walesu je jediným důvodem k rozvodu manželství tzv. nenávratný rozvrat manželství, který může být stanoven pouze prokázáním některého nebo některých z taxativně uvedených manželských provinění. Manželská provinění (např. cizoložství a závadné chování) vyjmenovaná v MCA 1973 se ve své podstatě objevují i jako příčiny rozvratu manželství uváděné v žalobě na rozvod manželství před českými soudy.

Ustanovení § 24a odst. 1 ZOR vymezuje podmínky, jejichž splněním je naplněn předpoklad nesporného rozvodu. Soud v tomto případě nezjišťuje příčiny rozvratu

¹⁷⁵ RUJBROVÁ, Zuzka. Komentář k novele zákona o rodině. *Paragrafy do kapsy*, 1998, č. 20, s. 1.

a manželství rozvede, trvá-li alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a k návrhu na rozvod manželství se druhý manžel připojí. U rozvodu se souhlasem druhého manžela upraveného v čl. 1(1) písm. d) MCA 1973 musí návrhovaatel přesvědčit soud projednávající žádost o tom, že s odpůrcem žili odděleně po dobu trvající alespoň dva roky bezprostředně předcházející před podáním žádosti o rozvod a odpůrce dal souhlas s rozvodem manželství.

Prokazování šestiměsíčního odloučení manželů podle českého práva je pro strany daleko snazší než v anglickém právu, neboť soud u nesporného rozvodu zpravidla vezme za svá skutková zjištění shodné prohlášení obou manželů o tom, že spolu šest měsíců nežijí, aniž by měl dále nějaké účinné možnosti jejich tvrzení prověřit. Soud v těchto případech již zpravidla nezkoumá, zda manželé v daném období spolu hospodařili, sdíleli společnou ložnici či trávili spolu volný čas. V anglickém právu zákon vyžaduje odloučení manželů po dobu nejméně dvou let, kdy samotné podmínky odloučeného způsobu žití dotváří precedenční právo (case law), jehož činnost je v tomto směru velmi rozmanitá, což dosvědčuje početnost soudních rozhodnutí.

Pro smluvený rozvod podle českého práva stejně jako pro rozvod se souhlasem druhého manžela podle anglického práva je vyžadován projev vůle učiněný druhou stranou, jímž dá najevo svůj souhlas s rozvodem. Zákon o rodině neupravuje podmínky ani formu, kterou má druhý z manželů projev vůle učinit. Nejčastěji je souhlas druhého manžela s rozvodem součástí návrhu na rozvod nebo jeho prohlášení se přikládá k návrhu na samostatné listině, eventuálně může manžel souhlas s rozvodem dát při svém výslechu u soudu. U rozvodu se souhlasem druhého manžela MCA 1973 vyžaduje kladný souhlas odpůrce jako nezbytný předpoklad pro vydání předběžného rozhodnutí „nisi“. Tento souhlas odpůrce oznámí soudu buď vyplněním oznámení, nebo svůj souhlas vyjádří v potvrzení o doručení soudní obsílky. Před vydáním předběžného rozhodnutí „nisi“ může odpůrce kdykoliv svůj souhlas odvolat a řízení se zastaví. V případě smluveného rozvodu zákon o rodině se nezmiňuje o možnosti druhého manžela svůj souhlas odvolat. Předpokládám, že odvolá-li druhý manžel svůj souhlas s rozvodem během soudního řízení před vydáním rozsudku o rozvodu, nebude moci soud rozvést manžele podle § 24a ZOR, ale bude postupovat ve znění ustanovení § 24 ZOR.

Zaměříme-li se na procesní stránku rozvodu manželství, nalezneme obecná ustanovení o sporném řízení, kterými se řídí rozvodové právo v České republice,

v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění. Procesněprávní úprava rozvodu manželství v Anglii a Walesu je upravena jednacím řádem obsaženým ve Family Proceedings Rules 1991, ve znění pozdějších předpisů. Rozvodové řízení v Anglii a Walesu spočívá zčásti v administrativním postupu s obsáhlým formulářovým základem, kde většina úkonů potřebných pro splnění podmínek rozvodu manželství se podává na předem stanovených tiskopisech. Naproti tomu česká právní úprava jakékoliv formuláře postrádá, což je dle mého názoru škoda, neboť by se ujednotila forma jednotlivých podání a zjednodušila by se tím i práce soudcům, kteří odsouzeni svým povoláním se často pročítají několikastránkovým většinou bezpředmětným vyjádřením účastníků řízení.

Další rozdíl stojící za zmínku je odlišné označení účastníků řízení. Před hrabskými soudy v Anglii a Walesu vystupují účastníci označení jako žadatel a odpůrce a řízení se zahajuje na základě žádosti o rozvod. V České republice se řízení zahajuje žalobou o rozvod manželství a účastníci se nazývají žalobce a žalovaný. Toto označení považuji za nešťastně zvolené, neboť v některých vyhocených případech to může přispívat ke zhoršení atmosféry řízení.

V naší právní úpravě rozvod manželství zaniká skrze soudní rozhodnutí s účinky erga omnes. V anglické a waleské právní úpravě soud vydá nejprve předběžné rozhodnutí „nisi“ a teprve až po šesti týdnech na žádost navrhovatele je oprávněn vydat konečné rozhodnutí, které způsobuje zánik manželství a umožňuje účastníkům uzavřít manželství nové.

V oblasti majetkového vypořádání mezi manžely čelí oba právní řády spoustě problémů vycházejících z nejednoznačné právní úpravy. Anglickým a waleským soudům byla na základě čl. 25 MCA 1973 svěřena široká pravomoc opravňující je k rozhodování o nárocích manželů, o kterých může soud rozhodovat nejdříve po vydání předběžného rozhodnutí „nisi“ až do té doby, než oprávněný z manželů uzavře nové manželství.¹⁷⁶ V našem právním řádu manželé žádající o rozvod podle § 24a ZOR musí předložit smlouvu upravující pro dobu po rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost. Zákon však výslovně nevylučuje možnost upravit vypořádání těchto nároků i po rozvodu. Mezery zákona v tomto případě vyplňuje judikatura.

¹⁷⁶ CRUZ, Peter de. *Family law, sex and society: a comparative study of family law*. London: Routledge, 2010, s. 50 – 51.

Obě právní úpravy dbají zvýšené ochrany ve věcech nezletilých dětí v souvislosti s rozvodem manželství. V české právní úpravě předchází rozhodnutí ve věci úpravy poměrů výchovy a výživy nezletilých dětí řízení o rozvod manželství. Bylo-li by to v rozporu se zájmy těchto dětí daných zvláštními důvody, soud manželství nerozvede. Anglická a waleská právní úprava svěřila soudci pravomoc odložit vydání konečného rozhodnutí, pokud mezi stranami nedosáhne žádného uspokojivého řešení.

V současnosti je anglické rozvodové právo značně nepřehledné a zmatečné a proto není divu, že se objevovaly a objevují snahy o změnu rozvodového práva. Úsilí o zavedení rozvodu na základě vzájemného souhlasu, kde manželství by bylo rozvedeno na žádost obou manželů, kterou by předložili společně s dohodou o tom, že jejich manželství je nenávratně rozvráceno, zamítla Law Commission na základě obav o ohrožení institutu manželství. Jedno z nejvíce diskutovaných témat byla potřeba zavedení skutečného rozvodu bez prokazování viny nebo alespoň režim částečně založený na prokazování viny. Nezbytnost reformy anglického rozvodového práva především v otázkách rozvodu na požádání odůvodňovaly některé autority poukazem na reformy provedené v jiných zemích jako je Skotsko a Francie. V současné době se neobjevily žádné relevantní návrhy na reformy i přesto, že nutnost změny rozvodového práva je nevyhnutelná.¹⁷⁷

Dlouho očekávaná novela občanského zákoníku, do něhož bude nově včleněn i zákon o rodině, je nyní v České republice na pořadu jednání vlády. Přijetí novely by nemělo mít žádný podstatný vliv na úpravu rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu manželství.¹⁷⁸ Rozvodu manželství se dotýká i návrh ministra spravedlnosti JUDr. Jiřího Pospíšila na zvýšení poplatků za rozvod manželství ze současných 1.000,-- Kč až na dvojnásobek. K zvýšení by mělo dojít v průběhu roku 2011.¹⁷⁹

V této kapitole jsem se snažila poukázat na rozdíly mezi jednotlivými úpravami a vyjádřit k nim svůj vlastní názor. Na závěr bych ráda podotkla, že odlišnost zmiňovaných právních úprav je značná a nabízí vzájemnou inspiraci v případě úpravy *de lege ferenda*. Zejména pro české právo by bylo přívětivé uvažovat

¹⁷⁷ STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, s. 155 - 156.

¹⁷⁸ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Co upravuje rodinné právo zákoníku* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 18. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/co-upravuje-rodinne-pravo-zakoniku.html>>.

¹⁷⁹ ŠKODOVÁ, Hana. *Pospíšil chce zvýšit poplatky: za rozvod na dvojnásobek, podrazí i založení firmy* [online]. iHNed.cz, 5. 10. 2010 [cit. 18. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://domaci.ihned.cz/c1-46822540-pospisl-chce-zvysit-poplatky-za-rozvod-na-dvojnásobek-podrazi-i-zalozeni-firmy>>.

o změně pojmenování účastníků rozvodového řízení nebo o zavedení formulářů v záležitostech týkajících se rozvodu manželství.

Ve srovnání s anglickou a waleskou právní úpravou musím podotknout, že naše právní úprava se více přizpůsobila požadavkům současné společnosti. Za jediný její velký nedostatek považuji absenci právní úpravy ve sporných otázkách týkajících se smluv předkládaných manželi u nesporného rozvodu.

Závěr

Předmětem této diplomové práce bylo vymezit a detailně rozebrat podstatu a podmínky rozvodu manželství podle § 24a ZOR včetně jeho srovnání s právní úpravou Anglie a Walesu.

Nepostradatelnou částí mé práce je seznámení s historickými souvislostmi institutu rozvodu manželství z důvodu bližšího nastínění jeho plynulého vývoje. Vymezila jsem zde chronologický vývoj právní úpravy na našem území od vlivu kanonického práva až po stále platnou působnost zákona o rodině z roku 1963 včetně všech důležitých novel.

Před samotným přiblížením jednotlivých variant rozvodů bylo nutné vysvětlit, v čem spočívá kvalifikovanost rozvratu manželství a také uvést některé z příčin rozvratu manželství. Při porovnávání jednotlivých typů rozvodů jsem se zaměřila na vymezení jejich hlavních rysů a jejich vzájemných vztahů.

Největší prostor je věnován stěžejnímu tématu mé diplomové práce a to rozvodu podle § 24a ZOR. V souvislosti s vymezením charakteristických znaků tohoto rozvodu jsem narazila na rozpor ohledně otázky, zda existence domněnky rozvratu manželství se u smluveného rozvodu považuje za domněnku vyvratitelnou nebo nevyvratitelnou. Na základě vymezených teoretických poznatků, názorů akademických odborníků, přesvědčujících výkladů odborníků z praxe a s přihlédnutím k samotnému průběhu rozvodového řízení jsem vyjádřila vlastní názor na tuto problematiku. U zákonem stanovených předpokladů pro smluvený rozvod bylo pro mě důležité zákonné vymezení těchto předpokladů propojit s běžnou praxí a zvážit možné důsledky. Splnění dalších podmínek smluveného rozvodu závisí na předložení obligatorně vyžadované smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů a smlouvy o úpravě práva a povinnosti společného bydlení eventuelně účastníci mohou předložit smlouvu upravující pro dobu po rozvodu případnou vyživovací povinnost. U každé z těchto smluv jsem se pokusila vymezit jejich náležitosti a význam s ohledem na výklad judikatury a přístup soudů k těmto smlouvám v praxi.

Dohodě o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu se věnuji po obsahové stránce v samostatné části, kterou doplňuje další kapitola týkající se rozvodu manželství s nezletilými dětmi, jenž je zaměřená převážně na procesní úpravu řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu. Pouze

okrajově vymezují kritéria, na jejichž základě soud svěří dítě do výchovy jednoho z rodičů, společné nebo střídavé péče a zcela záměrně jsem vynechala řešení sporů prostřednictvím mediace, neboť se jedná o velmi rozsáhlé téma, které by mohlo být předmětem další diplomové práce. V části věnované řízení o rozvod manželství jsem popsala průběh řízení a zmínila podstatné náležitosti žaloby. Vzájemný vztah těchto dvou nyní již oddělených řízení je objasněn v rámci příslušných kapitol.

Charakteristika anglické a waleské právní úpravy rozvodového práva je koncipována tak, aby co nejpřesněji kopírovala členění české právní úpravy. Z historie jsem vytyčila pouze nejdůležitější události související s rozvodovým právem a v souvislosti s vymezením platné právní úpravy poukázala na zajímavosti anglické a waleské právní úpravy rozvodu manželství, na které nezbýval prostor, abych se jim věnovala v samostatných kapitolách.

Podobně i zde právní úprava je založena pouze na jednom rozvodovém důvodu a to nenávratném rozvratu manželství, který však na rozdíl od naší právní úpravy je stanoven prokázáním jedné nebo více zákonem vymezených skutečností neboli manželských provinění. Jednou z nich je, že manželé žádají rozvod se souhlasem druhého manžela a právě této skutečnosti jsem věnovala bližší pozornost v následujících kapitolách. Obdobně jako u smluveného rozvodu vymezují zákonné podmínky a doplňují je příslušnými uznávanými rozhodnutími sloužícími jako precedent práva.

V rozvodovém řízení je rozhodující, zda jde o rozvod bez obhajoby odpůrce nebo s jeho obhajobou. Běžnějším a finančně dostupnějším je rozvod bez obhajoby odpůrce řízený pomocí přesně stanovených procesních pravidel a vymezenými lhůtami pro jednotlivé právní úkony.

V oblasti úpravy práv a povinností rodičů k nezletilým dětem byla okresnímu soudci svěřena pravomoc oddálit vydání končeného rozhodnutí, je-li to v zájmu nezletilých dětí. Podobně i naše právní úprava chrání zájem nezletilých dětí, ale postup a prostředky pro dosažení tohoto cíle volí rozdílné. Charakteristiku anglického a waleského práva jsem zakončila vymezením nároků uplatňovaných při rozvodu manželství včetně způsobu jejich uplatnění a podmínek pro jejich přiznání.

Závěrečná kapitola obsahuje porovnání jednotlivých právních úprav z hlediska jejich odlišných a podobných znaků. Na konci tohoto srovnání navrhuji v rámci úpravy *de lege ferenda* možné řešení přínosné pro naši právní úpravu.

Statistiky uvedené v příloze jednoznačně hovoří o tom, že Česká republika stejně jako další státy Evropské unie čelí velké rozvodovosti. Rozvodovost je sociálním jevem, který s sebou přináší řadu problémů. Až do roku 1990 křivka rozvodovosti stále lineárně stoupala.¹⁸⁰ V následujících deseti letech se počet rozvodů mírně zvyšoval. Pokles křivky rozvodovosti byl zaznamenán v roce 1999 v souvislosti s přijetím zákona č. 91/1998 Sb., který přinesl změnu právní úpravy rozvodů manželství. Převážně došlo k poklesu počtu rozvodů mezi manželi s nezletilými dětmi. V letech 2001 – 2008 se počet rozvodů s výjimkou roku 2004 (kdy bylo rozvedeno 33 060 manželství) ustálil a pohyboval se v průměru okolo 31 343 rozvedených manželství za rok, ale také se zvýšila křivka průměrné délky trvání manželství z 11 na 12 let.¹⁸¹

Problematika rozvodového práva je stále živoucí téma, u něhož by změny právních úprav měly reagovat na vývoj společnosti v oblasti vztahů rodinného práva. Díky tomuto přístupu zabráníme možnosti existence zastaralé a nevyhovující právní úpravy, která je pro každého jednotlivce neatraktivní.

¹⁸⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s. 117 – 118.

¹⁸¹ více *Vývoj obyvatelstva české republiky v roce 2008* [online]. Český statistický úřad, 11. 9. 2009 [cit 14. září 2010]. Dostupné na <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/4007-09>>.

Resumé a seznam klíčových slov

Resumé

Ve své diplomové práci se zabývám rozvodem podle § 24a ZOR a provádím srovnání s anglickou a waleskou právní úpravou. Rozvod manželství je současnou společností spatřován jako běžný nástroj způsobující zánik manželství. V nesporném rozvodu spatřuji to nejlepší východisko pro důstojné ukončení trvale a hluboce rozvráceného manželství, jehož obnovení nelze očekávat.

Historický průřez rozvodem manželství od kanonického práva až po současnost obsažený v úvodní kapitole prokazuje, že oproti kanonickému právu současný právní řád nevyžaduje tak přísně formalizované způsoby. V další kapitole uvádím důvody a příčiny rozvratu manželství a varianty rozvodu vyskytující se v právní úpravě České republiky.

Největší část práce je věnovaná rozvodu manželství podle § 24a ZOR, kde nalezneme vymezeny a detailně rozebrány zákonem stanovené předpoklady pro smluvený rozvod manželství. Dalším požadavkem nezbytným pro splnění podmínek smluveného rozvodu manželství je předložení obligatorně vyžadované smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů a smlouvy o úpravě práva a povinnosti společného bydlení. Eventuelně účastníci mohou předložit smlouvu upravující pro dobu po rozvodu případnou vyživovací povinnost. Kromě náležitostí jednotlivých smluv zahrnuje tato část i výklad judikatury a přístup soudů k těmto smlouvám v praxi. V části věnované řízení o rozvod manželství popisuji průběh řízení a zmiňuji podstatné náležitosti žaloby. Právní úprava rozvodového práva České republiky je zakončena kapitolou s názvem řízení o rozvod manželství s nezletilými dětmi.

Další část diplomové práce obdobným způsobem charakterizuje rozvod manželství podle anglického a waleského práva. Z historie jsem vytyčila nejdůležitější události související s rozvodovým právem a poukázala na zajímavosti anglické a waleské právní úpravy. Zejména jsem svoji pozornost věnovala problematice rozvodu se souhlasem druhého manžela, který můžeme přirovnat k našemu smluvenému rozvodu.

Závěr práce doplňuje komparace české právní úpravy s právní úpravou rozvodu platnou v Anglii a Walesu. Celkový přehled o rozvodu manželství pomáhají ucelit grafy a tabulky se statistikou rozvodu podle různých příčin a hledisek.

Resumé

This diploma project deals with a divorce of a marriage according to § 24a ZOR and compares the English and the Welch legal system with those of the Czech system. The contemporary society sees divorce as a common instrument which causes the ending of marriage. I consider incontestable divorce as the best recourse for a dignified ending to a constant, deeply broken, marriage in which reconciliation is not possible.

The historical framework of divorce from the time of the canon law system up until present day, which forms the introductory chapter, shows that compared to the canon legal system the contemporary legal system doesn't require such strict formalized ways. The subsequent chapter deals with the reasons and causes of marital breakdown and the variants of divorce occurring within the parameters of the Czech legal system.

The main part of this diploma project describes a divorce according to § 24a ZOR where we find detailed description of conditions for divorce by consent determined by the law. Another requirement, that is indispensable for fulfilling conditions of a divorce by consent, is the pre-nuptial agreement and agreement of adjustment of law and conditions for marital domicile. Participants can possibly submit an agreement adjusting for the time after the divorce for potential child support. Apart from requisites of agreements this part includes interpretation of judicial decision and approaches of courts to these agreements in practice. The part of the diploma about the proceedings of divorce marriage deals with a course of proceeding and I mention essential requisites of legal action. The legal regulations of divorce law within the Czech Republic is concluded ended in the chapter entitled Proceeding of a Marriage with Minor Children.

The following part characterizes a divorce according to English and Welch law. I look at key historical events that have shaped divorce law in England and Wales, and point out noteworthy facets of the English and Welsh legal regulations. I pay particular attention to problems of divorce with the approval of another partner, which we can compare with our divorce by consent.

The conclusion to this diploma project is supplemented with a comparison of Czech legal regulation with those of the English and Wales system. The divorce of

a marriage is supplemented with graphs and charts with statistics of marriage according to different causes and viewpoints.

Seznam klíčových slov

- smluvený (nesporný) rozvod
- rozvod podle § 24a ZOR
- Anglie
- Wales
- zánik manželství

Key words

- divorce by consent
- divorce according to § 24a ZOR
- England
- Wales
- terminate the marriage

Seznam použité literatury a pramenů

Monografie:

1. BIČOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde, 2009. 200 s.
2. BURTON, Frances, *Family law*. London: Cavendish Publishing, 2003. 520 s.
3. CRUZ, Peter de. *Family law, sex and society: a comparative study of family law*. London: Routledge, 2010. 412 s.
4. ČERNÁ, Marie. *Rozvod, otcové a děti*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 114 s.
5. DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana a kol. *Manželství a rozvody: Praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. Praha: Linde, 2002. 104 s.
6. DVOŘÁKOVÁ ZÁVADSKÁ, Jana, FRANCOVÁ, Marie. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI a. s., 2008. 243 s.
7. DUNN, Virginie, LACHKOVIC, Veronica. *Family law in practice*. New York: Oxford University Press, 2010. 308 s.
8. HADERKA, J. F. *Rozvod v současném světě*. 2. díl. Praha: SEVT, 1989. 360 s.
9. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita. 2006. 398 s.
10. HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rodinné právo v aplikační praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2000. 41 s.
11. HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvod a paragrafy*. 2. vydání. Praha: Computer Press, 2003. 103 s.
12. HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Sňatek a paragrafy*. Praha: Computer Press, 2000. 76 s.
13. KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné. 1. díl*. 4. vydání. Praha: ASPI. 2005. 523 s.
14. KOČÍ, František. *Rozvod a rozluka*. Praha: A. Hubínek, 1942. 108 s.
15. MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. 640 s.
16. MASSON, Judith M a kol. *Principles of family law*. 8th edition. London: Sweet & Maxwell, 2008. 917 s.
17. PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk. 2000. 294 s.
18. RADVANOVÁ, Senta. *Manželství a rodina v ČSSR*. Praha: Orbis, 1964. 158 s.

19. RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. 227 s.
20. STANDLEY, Kate. *Family law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. 485 s.
21. VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2003. 262 s.
22. WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Linde, 2006. 729 s.

Příspěvky ve sborníku

1. DVOŘÁK, Jan. Rozvod podle § 24a zákona o rodině a ochrana práv třetích osob. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Jan (ed). *Pocita Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 126 – 127.
2. LOWE, Nigel V. The English Law on Divorce and Maintenance, In HOFER, Sibylle (ed). *Scheidung und nachehelicher Unterhalt im europäischen Vergleich*. Gieseking Buchverlag, 2003, s. 59 – 60.
3. VESELÁ, Renata. Vznik Československé republiky a novelizace rodinného práva. In *Dny práva – 2008 – Days of Law 2008*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 534 – 535.

Komentář

1. BUREŠ, Jaroslav. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád I, II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 813 – 814.
2. HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář – 1. svazek*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 558 s.
3. PLECITÝ, Vladimír. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, související předpisy, stav k 1. 10. 2007*. Praha: Eurounion. s. 30.
4. HULMÁK, Milan, NOVOTNÝ, Marek. In ŠVESTKA, Jiří (ed). *Občanský zákoník I, II*, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2065 - 2067.
5. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav (ed). *Občanský soudní řád I, II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1307.

Odborný časopis

1. ANTALOVÁ Tatiana, Kdy a jak rozvod?. *Rodinné právo*, 1999, č. 7, s. 7 - 9.

2. DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Rozvod „za 10 minut“. *Rodinné právo*, 1998, č. 0, s. 16 – 18.
3. HADERKA, J. F. K některým dalším poznatkům z aplikace § 24a zákona o rodině. *Právní praxe*, 1999, č. 9, s. 592 - 596.
4. HADERKA, J. F. K čemu vede nedokonalá právní úprava u § 24 a zákona o rodině. *Právní praxe*, 1999, č. 6, s. 387 – 394.
5. HRUŠÁKOVÁ, Milana. Nad návrhem rodinněprávní novely občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 1996, č. 2, s. 45 - 47.
6. HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Tzv. nesporný (smluvený) rozvod a mediace. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 5, str. 29 - 35.
7. HULMÁK, Milan. Recenze – M. Hrušáková a kolektiv: Zákon o rodině. Komentář (2. vydání). *Bulletin advokacie*, 2001, č. 9, s. 82 - 84.
8. JONÁKOVÁ, Irena. Nesporný rozvod. *Právo a rodina*, 2008, č. 7, s. 8 - 12.
9. JONÁKOVÁ, Irena. Nesporný rozvod – procesní aspekty řízení. *Právo a rodina*, 2008, č. 8, s. 12 - 16.
10. JURČÍK Radek. K institutu rozvodu manželství dohodou podle novely zákona o rodině. *Rodinné právo*, 1999, č. 3, s. 9 - 13.
11. JURČÍK, Radek. Praxe rozvodového řízení. *Rodinné právo*, 1999, č. 7, s. 1 - 9.
12. KOVÁŘOVÁ, Daniela. Advokáti, klienti a dohodnuté rozvody. *Právo a rodina*, 2005, č. 1, s. 6 - 11.
13. KOVÁŘOVÁ, Daniela. Jak psát žalobu o rozvod. *Právo a rodina*, 2006, č. 1, s. 1 - 6.
14. KRÁLÍK, Michal. Bytové náhrady – jejich odraz a vývojové trendy v judikatuře Nejvyššího soudu (vybrané otázky). *Soudní rozhledy*, 2003, č. 7, s. 217 – 236.
15. KRÁLÍK, Michal. Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanovením zákona o rodině z pohledu soudní praxe. *Právní rozhledy*, 1998, č. 7, s. 352 – 364.
16. KURIMAIIOVÁ, Alena. Rozvod manželství podle ustanovení § 24a zákona o rodině. *Rodinné právo*, 1999, č. 1, s. 13 - 14.
17. KURIMAIIOVÁ, Alena. Změny v řízení o rozvod manželství. *Rodinné právo*, 1998, č. 0, s. 9 - 11.
18. MARKARIUS, Milan. Zánik společného jmění manželů a jeho vypořádání. *Aplikované právo*, 2005, č. 2, s. 63 – 90.
19. MAŠEK, Daniel. Výživné po rozvodu. *Rodinné právo*, 1999, č. 1, s. 14 - 16.

20. NOVÁK, Daniel. I. Věkový limit u nezletilého dítěte při jeho svěření do střídavé výchovy; II. Výživné pro nezletilé dítě při vysoce nadprůměrných příjmech jednoho z rodičů. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 5, s. 40 – 41.
21. PLÁTĚNKOVÁ, Hana. K některým otázkám souvisejícím s rozvodem manželství a opatrovnickým řízením ve světle návrhu nového civilního kodexu. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 4, s. 27 - 29.
22. RUJBROVÁ, Zuzka. Komentář k novele zákona o rodině. *Paragrafy do kapsy*, 1998, č. 20, s. 1 - 4.
23. SVOBODA, Karel. Rozvod s příliš starým opatrovnickým rozsudkem. *Právo a rodina*, 2009, č. 3, s. 1 – 2.
24. WESTPHALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu. *Právní fórum*, 2006, č. 6, s. 196 - 203.
25. THÖNDEL, Alexandr. Rodinné právo – římskoprávní regulae a jejich odraz v současném právu. *Právník*, 2009, č. 7, s. 724 - 751.

Právní předpisy

1. zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ve znění zákona č. 61/1955 Sb., účinném ke dni 1. ledna 1956.
2. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 49/1973 Sb. účinném ke dni 1. 7. 1973.
3. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
4. zákon 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
5. Matrimonial Causes Act 1973 ve znění pozdějších předpisů
6. Children Act 1989 ve znění pozdějších předpisů
7. Family Proceedings Rules 1991 ve znění pozdějších předpisů

Judikáty

1. Rozsudek Okresního soudu v Třebíči ze dne 27. 10. 2006, sp. zn. 6C 48/2006.
2. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. června 2001, sp. zn. 30 Cdo 257/2001.
3. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2005, sp. zn. 30 CDO 2193/2005.
4. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2007, sp. zn. 22 CDO 2201/2005.
5. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. května 2004, sp. zn. 30 CDO 135/2004.

Internetové stránky

1. *Návrh nového občanského zákoníku* [online]. Česká advokátní komora [cit 10. září 2010]. Dostupné na <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2964>>.
2. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Co upravuje rodinné právo zákoníku [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [18. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/co-upravuje-rodinne-pravo-zakoniku.html>>.
3. Občanské a rodinné soudní poplatky [online]. HMCS, 12. listopadu 2010 [cit. 12. listopadu 2010]. Dostupné na http://www.hmcourts-service.gov.uk/courtfinder/forms/ex50_e.pdf.
4. Prospekt D185 Children and divorce [online]. HMCS, 14. června 2010 [cit. 14. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.hmcourts-service.gov.uk/infoabout/divorce/index.htm>>.
5. SAMKOVÁ VESELÁ, Klára. *Trendy rozhodování soudů ve věcech svěřeni dětí do péče jednoho z rodičů (subjektivní zamyšlení)*. [online]. epravo.cz, 31. 3. 2004 [cit 3. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/trendy-rozhodovani-soudu-ve-vecech-svereni-deti-do-pece-jednoho-z-rodicu-subjektivni-zamysleni-24685.html>>.
6. ŠKODOVÁ, Hana. Pospíšil chce zvýšit poplatky: za rozvod na dvojnásobek, podraží i založení firmy [online]. iHNedcz, 5. 10. 2010 [cit. 18. listopadu 2010]. Dostupné na <<http://domaci.ihned.cz/c1-46822540-pospasil-chce-zvysit-poplatky-za-rozvod-na-dvojnásobek-podrazi-i-zalozeni-firmy>>.
7. *Vývoj obyvatelstva české republiky v roce 2008* [online]. Český statistický úřad, 11. 9. 2009 [cit 14. září 2010]. Dostupné na <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/4007-09>>.

Program Aspi:

1. *zpráva k zákonu č. 91/1998 Sb. – poslední stav textu* [Program] ASPI pro Windows verze 8.0, aktualizace z 5. září 2010 [cit. 12 října 2010].

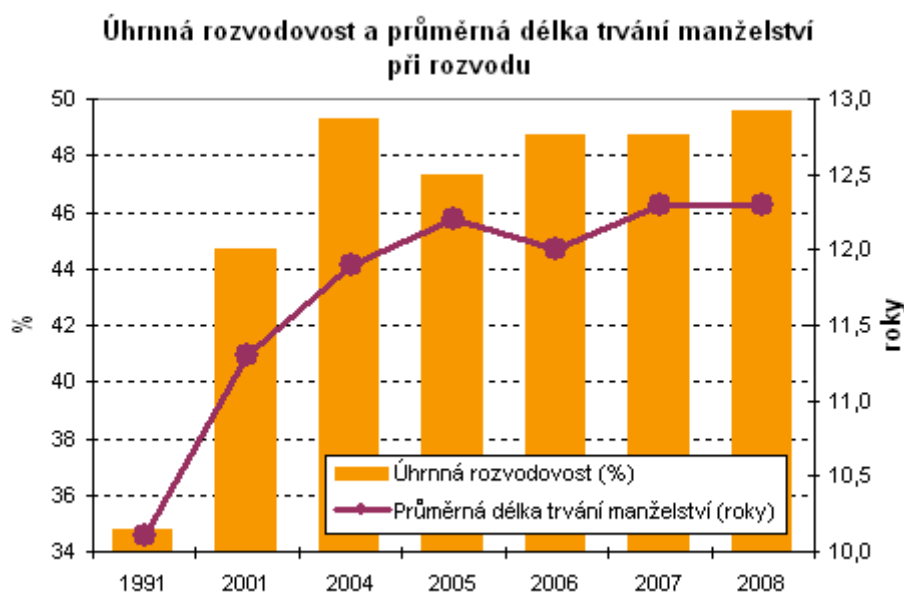
Příloha č. 1 - Tabulky a grafy týkající se rozvodu manželství

1. Česká republika

Ukazatel rozvodovosti, 1991 – 2008

Ukazatel	1991	2001	2004	2005	2006	2007	2008
Počet rozvodů	29 366	31 586	33 060	31 288	31 415	31 129	31 300
Z toho na návrh ženy	18 976	21 321	22 110	20 772	20 946	20 543	20 348
Úhrnná rozvodovost (%)	34,8	44,7	49,3	47,3	48,7	48,7	49,6
Průměrná délka trvání manželství (roky)	10,1	11,3	11,9	12,2	12,0	12,3	12,3

Zdroj: Český statistický úřad

Zdroj: Český statistický úřad

Podíl rozvodů vyššího pořadí podle vzdělání 1991 – 2008
/ v % /

	Dosažené vzdělání	1991	2001	2004	2005	2006	2007	2008
Muži	základní	21,9	24,9	25,3	24,1	25,2	24,1	24,8
	střední bez maturity	17,4	19,2	19,1	19,8	19,7	19,6	18,8
	střední s maturitou	17,2	18,5	18,6	19,1	19,1	18,4	17,5
	vysokoškolské	16,0	17,3	19,0	19,3	19,3	18,8	19,0
ženy	základní	26,7	28,3	28,2	27,6	28,1	28,1	29,4
	střední bez maturity	17,3	18,7	19,4	20,0	19,9	20,1	19,5
	střední s maturitou	15,3	15,6	16,7	16,5	16,5	16,3	15,7
	vysokoškolské	13,4	13,3	13,1	13,9	14,2	14,5	14,1

Zdroj: Český statistický úřad

Rozvody podle počtu nezletilých dětí, 1991 – 2008

Rozvody	1991	2001	2004	2005	2006	2007	2008
bez nezletilých dětí	8 313	11 037	12 255	12 078	12 412	12 721	13 104
s nezletilými dětmi	21 053	20 549	20 805	19 210	19 003	18 408	18 196
s 1 nezl. dítětem	11 638	11 940	11 802	10 872	11 004	10 345	10 358
s 2 nezl. dětmi	8 076	7 586	7 993	7 376	7 085	7 189	6 989
s 3 a více nezl. dětmi	1 339	1 023	981	962	914	874	849
Počet nezletilých dětí celkem	32 014	30 385	31 008	28 732	28 117	27 546	27 034
Podíl manželství s nezletilými dětmi	71,7	65,1	62,9	61,4	60,5	59,1	58,1

Zdroj: Český statistický úřad

2. Anglie a Wales

Rozvody na žádost jedné strany: strana, které bylo vyhověno a skutečnost prokázaná při rozvodu

Rok	Strana, které bylo vyhověno	Prokazované skutečnosti						
		Celkem	Cizoložství	Chování	Opuštění	Odloučení (2 roky a souhlas)	Odloučení (5 let)	Ostatní
1981	Muž	42 073	18 262	4 343	873	13 399	5 072	124
	Žena	102 148	25 625	44 482	2 343	23 348	5 888	462
1991	Muž	43 959	18 353	9 937	348	11 006	4 209	106
	Žena	113 946	26 380	63 329	734	18 407	4 821	275
2001	Muž	44 378	12 073	12 786	277	13 834	5 402	6
	Žena	98 992	20 766	51 982	412	19 869	5 953	10
2004	Muž	47 536	11 772	14 331	230	14 988	6 212	3
	Žena	105 133	20 185	54 358	424	22 476	7 685	5
2005	Muž	44 499	10 059	13 927	234	14 123	6 117	39
	Žena	96 608	17 874	51 077	358	20 183	7 056	60
2006	Muž	41 592	8 807	13 419	210	13 267	5 829	60
	Žena	90 363	16 072	48 656	288	18 440	6 769	138
2007	Muž	40 846	8 063	13 625	170	13 288	5 636	64
	Žena	87 142	15 014	47 224	281	17 916	6 549	158
2008	Muž	40 102	7 328	13 795	230	13 013	5 668	68
	Žena	81 445	13 437	43 809	276	17 265	6 510	148

Zdroj: Národní statistický úřad (*Office for National Statistics*)

Pozn.: Za ostatní se považují případy, v nichž jsou kombinovány dvě a více skutečností.

Rozvody: páry a děti z rozvedených párů v letech 1981, 1991, 2001, 2004 – 2008

Rok	Celkový počet rozvedených párů	Počet párů podle počtu dětí ve věku do 16 let					
		Celkem	1	2	3	4	5 a více
1981	145 713	86 838	34 576	36 765	11 699	3 018	780
1991	158 745	88 346	35 663	37 388	11 816	2 775	704
2001	143 818	79 277	30 996	33 596	11 076	2 803	806
2004	153 034	81 819	33 148	34 550	10 808	2 570	743
2005	141 415	75 159	30 917	31 483	9 760	3 242	657
2006	132 224	69 714	29 422	29 003	8 623	2 072	594
2007	128 232	65 876	28 316	27 222	7 940	1 843	555
2008	121 779	60 806	26 723	24 943	7 042	1 619	479

Zdroj: Národní statistický úřad (*Office for National Statistics*)

Pozn.: Za děti jsou považovány všechny děti z rodiny (*child of the family*) a patří sem děti narozené mimo manželství, děti z předchozího manželství, adoptované a nevlastní děti.

Skutečnosti prokazované při rozvodu a strana, která je prokazovala

